

DATINA

Serie nouă, anul 7, nr. 85, mai 2021
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

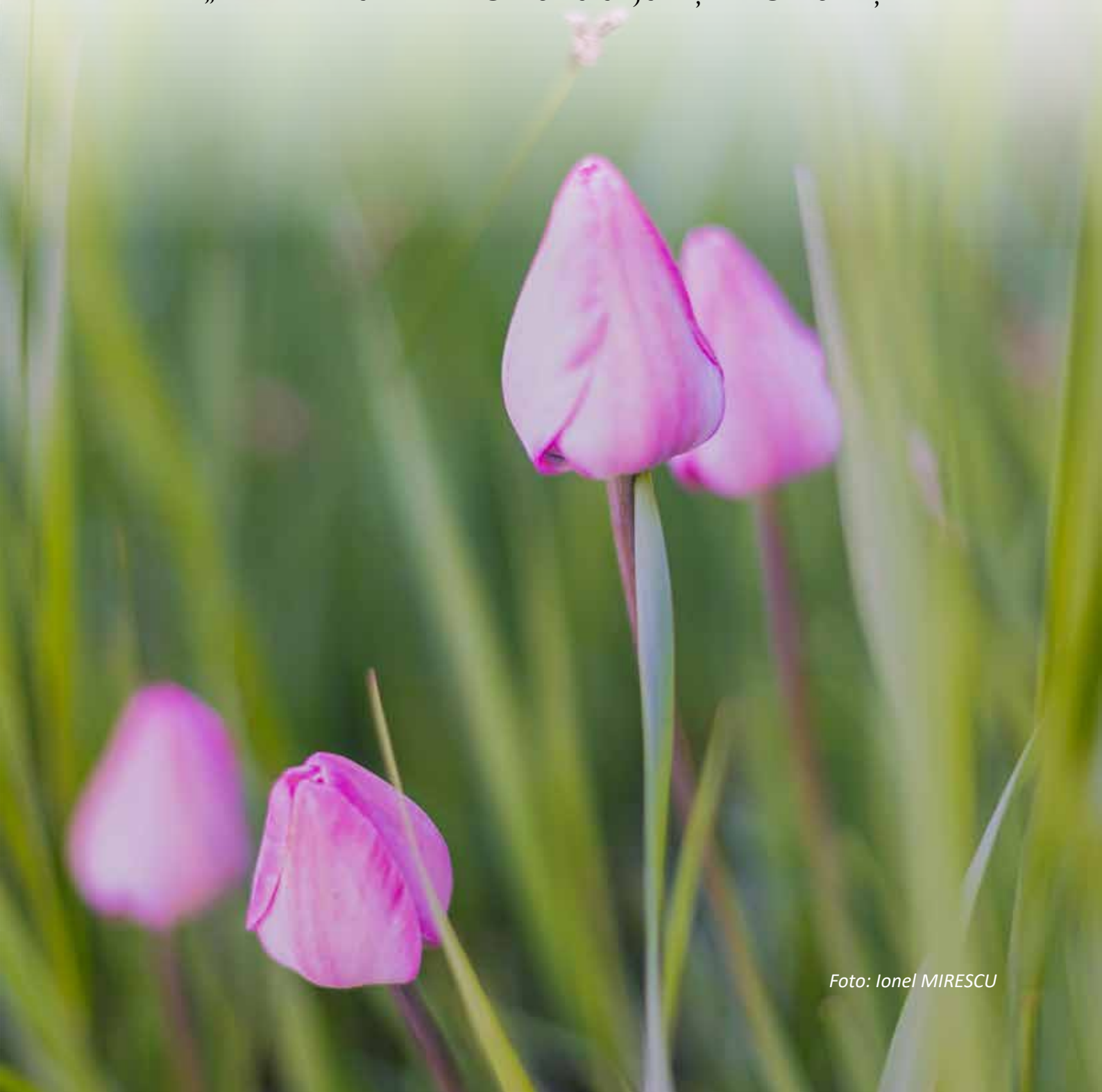

Foto: Ionel MIRESCU

- 5 *Obiceiuri de pe la noi*
Arborii și păsările din inimile noastre - *Adrian NICOLA*
- 8 *Profesorii noștri*
„Pe scena pe care aş vrea să stau toată viaţa” - *Laura PARFINOV*
- 16 *Info*
Arderi experimentale / Arderi arhaice! - *Ana Maria Ştefan*
- 17 *Valori dobrogene*
Ieşirea din crisalidă - *Marina CUŞA*
- 18 *Românii sunt pretutindeni*
Floriile în bisericile ortodoxe - *Margareta DONOS*
- 20 *Dobrogea, oameni şi locuri de poveste*
Boii de apa - *Ovidiu DUNAREANU*
- 22 *Din viaţa dobrogenilor*
Podgoriile nord-dobrogene - *Raluca PETRE*
- 26 *Drumuri în poveste*
Dobrogea lui Jules Verne - *Dan COJOCARU*
- 28 *Convieţuiri*
Cântecele populare tătare(II) - *Anastasia DUMITRU*
- 32 *Evocări*
Drumurile mării - *Gelu CULICEA*
- 34 *Cazinoul –brand de Constanţa*
Aşteptând să i se arate splendoarea - *Aurelia LĂPUŞAN*

*Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T. Burada” al Consiliului Judeţean Constanţa*

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: PROF. DOINA VOIVOZEANU

*REDACTOR ŞEF: CONF. UNIV. DR. AURELIA LĂPUŞAN
REDACTORI: ANA MARIA ŞTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, RALUCA PETRE,
OVIDIU DUNĂREANU, ADRIAN NICOLA, MARGARETA DONOS*

*Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Ilustraţia este asigurată de cursanţii cercului de fotografie
al Centrului Cultural „Teodor T. Burada”, profesor Iulia PANĂ*

*Copyright text şi fotografii © Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului şi colecţii particulare*

*Tiparul FOTO STORY SRL Constanţa, B-dul. Alex. Lăpuşneanu nr. 163, fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T. Burada” - Constanţa
B-dul. Tomis nr. 110, B-dul. I. C. Brătianu nr. 68
Tel/Fax: 0241 61 92 93, Tel: 0241 61 88 42
E-mail: office@scoalaarte.ro, cultural2@scoalaarte.ro*

„Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit”

Aurelia LĂPUȘAN

Mi-a venit în minte poezia lui Macedonski, *Noapte de mai*, atunci când am simțit prima dată în acest an pandemic parfumul inegalabil al gingașului liliac. Emana din curtea unui gospodar care trebăluia printre straturile de flori și fredona încet cântecul Mirabelei Dauer. Părea ca un imn al descătușării, al unei libertăți râvnite, al unei noi stări de bine după care am tânjit toți mai bine de un an.

La această stare a contribuit, poate, și bucuria revederii cu inegalabila actriță Mirela Pană în medalionul dedicat Mariei Tănase, o poveste nemuritoare, de dor și suferință, într-o versiune scenică modernă, cu lumini și umbre, cu proiecții multimedia, ca pentru generația mea, dar și pentru cea care butonează Tic-Tok-ul. O Maria Tănase despre care nu știam dar îi purtăm strălucirile cântecelor ei chiar în inimă.

Cu siguranță, a venit iar timpul teatrului. Al clipelor de reverie pe care ni le oferă artiștii conștanțeni, într-o necesară recuperare scenică după atâta absență și frustrare. A venit vremea să intrăm în sala de spectacole. Să ne bucurăm bucurându-i și pe ei cu aplauze și flori.

Iar anul acesta are conotații aniversare la Constanța.

Să ne reamintim că ideea creării unui teatru românesc la malul mării, ca instituție profesională de spectacol, aparține Ligii culturale, aparține președintelui ei, I.N. Roman, un liberal căruia liberalii de astăzi îi datorează enorm. Încă din 1915 Primăria donase acestei asociații terenul viran de pe b-dul Ferdinand colț cu str. Mihai Viteazul, pentru construirea unui local propriu.

În 3 mai 1927, se dădea publicității actul comemorativ, cu prilejul punerii pietrei de temelie a primului teatru românesc din Constanța. Textul actului este și astăzi de mare importanță istorică: ”Pus-am piatra fundamentală a primului teatru românesc în Dobrogea, închinat Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, în a cărei deplină proprietate și folosință va trece, ca un omagiu adus culturei românești, la care luminatu-s-a tot dobrogeanu:

Locașul ce se clădește și se ridică înzestrându-se cu cele de cuviință de către concetățeanul

nostru și iubitorul de artă, fiu al Constanței, domnul Demostene Tranulis; și facem din adâncul inimei noastre urare ca, lăcașul acesta să îndemne generațiile viitoare pe drumul senin, crescător și înfloritor de suflete al culturei românești.”

Acest act comemorativ a fost semnat de toți cei prezenți, urmând ca după terminarea acestui edificiu, să fie pus în zid într-una din sălile

teatrului”.¹

Lăcașul de cultură va purta numele „Tranulis” și va fi închiriat pentru spectacole, filme și întruniri publice.

Au trecut anii și viața culturală a Constanța a fost bogată sau mai puțin bogată după câte vicisitudini i-au fost date orașului nostru. Și după câți decidenți politici s-au perindat la cârma ei.

Prima stagiune a noului-vechi Teatru de stat din Constanța a fost deschisă la 2 mai 1951 cu piesa „O scrisoare pierdută” de I.L.Caragiale. Repetițiile începuseră la București, la 15 ianuarie. Regizorul Nicu Kirițescu, fost în perioada 1941 – 44 directorul Teatrului național din Cluj, era un dramaturg de succes la revistă: „Floare la ureche”, „Ca-n basme”, „Zodia porcului” „În plin, „Ai, n-ai, dai””, „La lozul Cărbușului”. Mai scrisese piese de teatru și cu alte teme, cum ar fi „Ion al Vădanei” și „Un erou”.

În sala Teatrului național din Capitală, veghiați de cei doi directori ai instituției: Zaharia Stancu și Chiril Economu – acesta din urmă constănțean get beget, repetau: Maria Antonova, Emil Dencec, Constantin Morțun, Cristian Niculescu, Ion Focsăneanu, Nelu Manolescu, Mitică Moraru, Mișu Bejan, Romeo Profit, Jean Ionescu. Tot la Naționalul bucureștean se lucrau și decorurile pictorului Traian Cornescu.

Premiera a avut loc în sala „Elpis”, la 2 mai 1951. Actorilor veniți din diverse colective teatrale din țară li s-au alăturat constănțenii: Nicolae Sever Cărpinișan, Jean Ionescu, George Gheorghiu, Romeo Profit, Valentina Sambra, Marieta Mihalcea. De pe băncile I.A.T.C. a venit Toma Caragiu; de la Iași, Zoe Caraman.

Peste doar un an, noul director al instituției, Gheorghe Munteanu, făcea bilanțul: 234 spectacole cu 85.000 spectatori, iar în ce privește repertoriul erau enumerate, pentru noua stagiune: „Bătrânețe zbuciumată”, de Rahmanov, „Mielul turbat” de A.Baranga, „Îndrăgostiții” de Maria Banuș. Se pare că titlul piesei a fost schimbat chiar la premieră în „Ziua cea mare”, mult mai sugestiv pentru noii stăpâni. Au urmat „Slugă la doi stăpâni” de Carlo Goldoni, „Vinovați fără vină” de Ostrovski, „Citadela sfărâmată” de Horia Lovinescu, „Câinele grădinarului” de Lope de Vega, „Bolnavul închipuit” de Molière.

În mai 1956 încep pregătirile pentru înființarea secțiilor de păpuși și estradă. Prima stagiune la Păpuși începea cu basmul „Peștișorul de aur”, după Pușkin și cu piesa pentru preșcolari „Prima lecție” de Ana Ioniță și Gabriel Teodorescu.

Teatrul de revistă inaugurează, în același timp, activitatea cu „Escală la Constanța”.

Anul următor începe activitatea și secția muzicală devenită mult mai târziu Operă. Prima montare – opereta „Liliacul” de Johann Strauss, cu regizoarea Aca de Barbu și dirijorul Constantin Daminescu, cu coregrafia semnată Mireille Savopol.

O perioadă de timp, cele patru secții ale teatrului, sub „bagheta” aceluiași director, Jean Ionescu, la care se afla și ansamblul de cântece și dansuri populare „Brăulețul”, au acționat ca un complex unic în țară, promovând toate genurile artei.

Primul dramaturg local promovat pe scena Teatrului de stat a fost Grigore Sălceanu. Stagiunea 1957 marca pentru toți bimileniul de la moartea poetului Publius Ovidius Naso și profesorul de franceză, binecunoscut constănțenilor, oferise teatrului tragedia în versuri „Ovidius”. Montarea piesei o făcea un tânăr regizor, Vlad Mugur, devenit personalitate a lumii, iar rolul principal îl interpreta actorul Constantin Codrescu. Tot Vlad Mugur montează și „Surorile Boga” de Horia Lovinescu, cu Vasile Crețoiu în distribuție. Ne vom opri doar la drama în versuri „Vlaicu Vodă” de Al. Davilla în care George Vraca a adus la premieră valoarea numelui și a copleșitorului său talent.

Anii au trecut cu urcușuri și mai apoi cu coborâșuri. Teatrul Constanței a depins intrinsec de voința autorităților vremelnice.

Dar Teatrul Constanței a rezistat prin tot ce au clădit artiștii, o comunitate de oameni puternici, talentați, cu o mare responsabilitate civică. Lor li se cuvin astăzi aplauze, recunoștința și prețuirea Cetății.

În luna mai, când liliacul e-nflorit și privighetorile au revenit e vremea visărilor. Oare la ce am mai putea visa?

Visez un palat al culturii pentru Constanța mea, ca dar la aniversarea a 150 de ani de la revenirea Dobrogei acasă...

Visez ca Teatrul de stat să revină la numele lui Ovidius, așa cum a fost cândva, nu de mult...

Visez să renască Teatrul Fantasio cu faima lui de-altădată...

Visez ca Opera să primească respectul și atenția ce i se cuvin din partea tuturor...

Visez la o Casă memorială a orașului care să poarte și ea numele Ovidius...

Visez...

¹Dobrogea sportivă și artistică, III, nr. 1-2, 3 mai 1927, p. 1-2

Arborii și păsările din inimile noastre

Adrian NICOLA

Bun găsit la dumneavoastră, cinstiți gospodari!

Se spune că până nu sădești un copac, nu sapi o fântână și nu aduci pe lume un copil, nu ești om pe de-a întregul. Dacă broditul locului în care apa plânge de dorul ajungerii la tine nu este la îndemâna oricui, iar darul prinderii din univers a sufletului de copil căruia să-i fii părinte nu-i doar de vrere, e și de putere, săditul unui copac este doar bucuria fără margini de a dăruia viață, la îndemâna oricui.

Întâiul copac l-am sădit în curtea casei din partea de țară ce mi-a dat educație și drum în viață. Am venit acasă într-o zi cu o nuia tăiată dintr-un corcoduș. O cerusem unui om pentru că îmi plăceau corcodușele lui când se pârguiau, iar fructele lor verzi se pătau cu roșu vinețiu, prinzând un suc dulce-acrișor ce îmi astâmpăra deodată și foamea și setea. Crengile corcodușului acelui om veneau peste ulucile gardului în uliță, iar eu, de câte ori treceam pe acolo, mă întindeam să aleg din fructele lui, corpul mi se înălța, mâinile mi se lungeau, crescând deodată cu el. Buzunare nu aveam, dar băgam în sân, să am până ajung unde mă îndemnam a merge. Omul, stăpânul corcodușului, primăvara următoare mi-a dat o nuia. „S-o pui în pământ, ca să ai corcodușul tău”, mi-a zis, iar eu am plecat cu nuiaua aceea la mine acasă.

Când m-a văzut, bunica a râs de mine. „Ai să vezi tu corcodușe dintr-o nuia, când mi-oi vedea eu ceafa”. Nu știu când și-a văzut bunica pentru prima oară ceafa, căci să aduci la un loc două oglinzi, în timpurile acelea, într-o casă de țărani,

cu ajutorul cărora să-ți poți vedea ceafa, dacă pe cineva l-ar fi interesat asta, era lucru greu de împlinit. Știu însă că de „nuiaua” mea nu doar că eram interesat și îi puneam în fiecare zi câte o cănuță-două de apă, dar aveam timp și răbdare să văd ce se întâmplă cu ea, pentru că pe vremea aceea și în locul acela binecuvântat pământul se învârtea parcă mai domol. Mi-am văzut nuiaua crescând, prinzând muguri, făcând ramuri cu frunze și flori, apoi rodind fructe verzi care s-au pătat la pârguire în roșu vinețiu... Apoi, după numai un an de la rodire, păsările cerului au aflat de el. Corcodușul meu a făcut vrăbiuțe gureșe, gugustiuci din cei care își strigă numele fără nicio noimă, cât e ziua de mare și alte păsărele care apoi au strâns pai cu pai, pană cu pană, de au cuibărit acolo și au scos pui...

Ce putere să fi avut acea nuia? Greu lucru de priceput pentru un copil ca mine, abia ridicat de la pământ, de unde a știut acea nuia a se transforma dintr-o vergea, bună doar de scos praful din preșuri și boroboatele din mințile școlarilor mai năzdrăvani, cum spuneau oamenii pe vremurile acelea, într-un copac falnic și roditor. Cum a putut ea scoate seva pământului în care am înfipt-o, ca aceasta să ajungă în tulpină, în frunze, în fructe, să le crească și să le înmulțească, apoi să îndemne păsările spre a se ridica către cer mai mult, tot mai mult?

Despre puterea copacilor și a păsărilor de a se dăruia omului am aflat mai târziu, când abia îmi atinseseră privirile literele cărților, chiar de la o pasăre. Era pasărea pe care noi, copiii, o disprețuiam cel mai mult și o goneam mereu

de pe lângă acareturile gospodăriei, cioara. Într-o zi, pasărea cea neagră și uricioasă, ce ne ciugulea boabele de porumb și de grâu puse la semănat sub ogor și ne vestea vremea rea când își aduna suratele în stoluri, a lăsat să-i cadă o nucă din ciocul gros pe răstavul viei, într-o zi de toamnă, când nucile își lepădaseră haina verde și deveniseră lemnoase. Era prea departe să culeg acea nucă din brazdele de pe rândul de vie, aproape de celălalt capăt al lor, iar bunicul mi-a înțeles necazul și mi-a zâmbit. „O nucă mai găsești, să o spargi și să-i mănânci miezul, mi-a zis el, dar să vezi ce poate face ea, e mai greu. Ține minte locul acela în care a căzut și să mai vii pe aici spre capătul văratic al primăverii!”

În primăvară, chiar după tăiatul joardelor de vie pentru rod și plesnitul mugurilor, bunicul mi-a amintit de nuca ciorii și am căutat împreună locul. Ca în povești, în locul căderii nucii din ciocul păsării cu pene smolite crescuse un pui de nuc mic, dar bine înfipt în răstavul viei, ce avea să devină peste ani cel mai mare nuc din partea aceea de plai, locul de popas pentru tot felul de păsări, umbra și răcoarea ce ne ajuta să învingem zăpușeala zilelor toride ale verii.

Atunci când am văzut puilul acela de nuc ieșit din pământ fără a fi nevoie de mână și mintea omului, am înțeles mai bine de ce ai mei numeau prima zi de marți a postului de sfintele Paști chiar după numele acelei păsări hulite de noi, copiii, Marțea ciorilor, sărbătorind-o cu boabe de porumb fierte și împărțite prin vecini, cu resturile mesei strânse în ștergar, pe care mă trimiteau anume pe mine să le pun în ogorul cu grâu abia mijit, pentru ca ele să știe că le suntem prieteni și nu dușmani.

Dacă ne-am întinde cu vorba, am putea povesti despre copaci și păsări zi de vară până-n

seară, cum spuneau poveștile copilăriei. Am putea spune despre lucrurile din casă și din curte, de la fus și lingură, până la roata și oiștea carului, grinda casei ori războiul de țesut, din lemnul căror copaci sunt ele plămădite și de ce din acelea și nu de altele. Am putea aminti fructele căror copaci, din curte, din livezi sau de prin păduri ne umplu cămărilor cu dulcețuri pentru iarnă, din care fructe sau frunze se prepară leacurile unor boli care ne bântuie, mai ales o dată cu gerurile iernii, din care lemne se ard în sobe și cum se alege acela care se va transforma în mese, în dulapuri, în uși ori porți ce separă lumea ta de a altora.

Cât despre păsări, ce să mai vorbim! Să ne închipuim doar că o iarnă blestemată, prelungită dincolo de luna florilor, ori o simplă rotire fără noimă a planetei, ar îndrepta zborul păsărilor călătoare ce se întorc acasă, la cuiburile lor și ogrăzile ori pământurile noastre, către alte țărâmură, străine lor, dar vrednice a le primi. Cuiburile rândunelelor de sub streășina casei ori din grajdurile animalelor ar tânji după veselia lor, cântecul privighetorii, căreia i se mai spune și filomela, și al ciocârliei din lan, nu ne-ar mai încânta cu triluri fermecate, peștii bolnavi din bălți sau ajunși la maluri de râu ar putrezi și ar mirosi urât pentru că egretele, lișițele, pescărușii, cormoranii nu ar mai fi deasupra apelor să-i mănânce, ceasornicul satelor, cucul, ar lipsi încă de la răsăritul soarelui și nu ar mai avea cine să-i îndemne pe țărani a mânca ceva înainte de plecarea la muncă, pentru a nu fi „spurcați” de el, șerpii și broaștele s-ar înmulți peste măsură pentru că nu ar mai fi berze, stârci ori șerpari să îi împutineze, așa cum și viespile ne-ar înțepa la fiecare pas în lipsa viesparului, copacii ar suferi, plini de viermi pe sub coajă, în lipsa ciocăniturilor și a pupezelor care să le scoată de acolo cu ciocul, iar prigoria nu ne-ar mai da de veste, cu chiuiturile sale prelungi, când se va apropia ploaia de pământul ars de secetă. Urât vis, nu-i așa?

Mergând prin minunata noastră țară, la vremurile acestea te întristează obrazul său zbârcit, nu de bătrânețe sau de stihile naturii, de mâna cea hulpavă și neglijentă a omului. Poți merge cât îi ziua de lungă fără a întâlni o creangă de copac deasupra drumului, umbra unei frunze verzi sau desfătarea unei păsări pe acolo pe unde altădată codrii cei mari, crângurile sau pâlcurile de pădure te umpleau cu aerul și aroma lor de verde crud. O iau dealurile la valé cu case cu tot unde pământul nu mai are rădăcinile arborilor de care să se prindă, ies jivinele din culcuș, trezindu-se că bârlogul le-a fost luat de deasupra capetelor,

și bântuie printre oameni fără a înțelege unde le este casa, unde le este hrana, iar dintr-un izvor apă nu mai poți bea cu poftă și ești gonit de lângă fața râurilor și lacurilor noastre albastre de mulțimea gunoaielor adunate acolo.

Faceți ca oamenii să-și întoarcă fața către pământ, cinstiți gospodari! Spuneți-le că nu este greu să pui un copac, îți ia atâta vreme cât ai bea un pahar cu o băutură sărbătorească. Un copac sădit atunci când vine vremea de a te însoți cu cel drag, un copac dat pământului atunci când în familie ți se naște un prunc, un copac dat păsărilor și cerului drept mulțumire atunci când simți că ai fost binecuvântat și ți s-a îndeplinit o mare dorință, un copac verde în locul altuia uscat, sunt numai câteva prilejuri de a-ți sădi în inimă bucuria frunzei și a florii, minunea ciripitului de păsări și a-ți păstra plămânii curați.

Un om învățat spunea așa: „Dumnezeu a iubit păsările și de aceea a creat copacii. Omul a iubit păsările și a creat colivia”. Faceți colivii, oameni buni, dar lăsați-le deschise. Iar în ele puneți și câteva boabe de ceva curat, căci s-or fi

săturat, sărmancele păsări, de câte alice, pietre și boabe otrăvite primesc „drept răsplată” pentru dragostea ce ne-o poartă și care le mână în fiecare primăvară spre plaiurile noastre și nu aiurea. Să învățăm copiii să iubească arborii și păsările, să iubească natura, iată întâia carte ce cred eu că ar trebui deprinsă de acasă, de la școală și de unde mai primesc ei educație. Pentru că ei, copiii, sunt cei mai de seamă copaci ai noștri, iar dacă rădăcinile lor sunt destul de adânci, nu au a se teme vreodată de furtună.

O vorbă înțeleaptă din patria ceaiului spune așa: „Ține un copac verde în inima ta și poate va sosi o pasăre călătoare”. Haideți dar să ținem copacul verde în inimile noastre pentru ca păsările călătoare să se întoarcă la noi în veci!

*Cu smerenie, al dumneavoastră,
Adrian.*

PS: În a zecea zi a lunii lui florar oamenii sărbătorească „Ziua internațională a păsărilor și a arborilor”.

Foto: Geo NANE

„Pe scena pe care aş vrea să stau toată viaţa”

Laura PARFINOV

*„În artă trebuie să spui adevărul.
Iar asta este la fel de greu ca şi în viaţă...”*

Carmen Sylva

Absolventă a Facultăţii de Arte, Specializarea Arta Actorului din cadrul Universităţii Ovidius din Constanţa şi a Masteratului de Arta Actorului de Music-Hall din cadrul aceleiaşi Universităţi, **Ana-Maria Ştefan** este profesor de Actorie în cadrul Centrului Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T. Burada”, unde cu mulţi ani în urmă a luat contact pentru prima dată cu această frumoasă artă, pe atunci instituţia fiind cunoscută sub numele de Şcoala Populară de Arte şi Meserii.

Eram în clasa a douăsprezecea, nu aveam încă 18 ani împliniţi, când mi-am făcut curaj să urmez cursurile de actorie. Spun că mi-am făcut curaj pentru că pe atunci eram extrem de timidă. Mi s-a pus de multe ori această întrebare „de ce actorie?”. Încă din şcoală eram întrebată de colegi, prieteni, profesori şi nu prea ştiam ce să răspund. Simţeam doar o chemare inexplicabilă printr-un lanţ causal. Ei bine, ideea de a face teatru s-a născut în mine încă din perioada primelor semne ale copilăriei. Aveam o memorie bună, învăţam repede texte, îmi plăcea să cânt şi să creez tot felul de situaţii hazlii împreună cu sora mea şi de multe ori îi speriam pe părinţii noştri, dar noi ne amuzam teribil. Mai târziu, am formulat un răspuns care este şi acum valabil: vreau să fac teatru pentru că numai aşa o să am posibilitatea să trăiesc mai multe vieţi într-una singură. Să pot fi pusă în situaţii excepţionale pe care o viaţă obişnuită nu ţi le poate oferi, să traversez mental şi alte destine în afară de al meu, să valorific la intensitate maximă toate nuanţele mele sufleteşti şi psihice; de asta este frumoasă actoria, îţi oferă toate aceste atribute pe care nicio altă „meserie” vocaţională nu ţi le poate oferi. Problema era că nu prea aveam încredere în mine. Dar l-am întâlnit pe domnul Radu Popescu, care a fost primul meu profesor de actorie. El m-a susţinut şi a crezut în mine mai mult decât credeam eu la acea vreme. O să îi

rămân veşnic recunoscătoare pentru că, practic, lui îi datorez faptul că am dat la teatru.

Anii studenţiei sunt amintiţi ca fiind cea mai frumoasă perioadă, alături de colegi buni, talentaţi, ambiţioşi dar mai ales alături de profesori de neuitat.

Am fost într-o clasă extrem de bine încheagată, cu caractere şi tipologii diferite; vorbesc şi îmi amintesc mereu cu drag despre colegii mei de clasă, oameni frumoşi, dornici de a învăţa, de a citi, de a descoperi şi pe lângă asta, am fost ca o mare familie.

Din timpul facultăţii povesteşte despre spectacole, deplasări la festivaluri şi evenimente de gen, workshop-uri, sesiuni de comunicare, ateliere de lucru, întâlniri memorabile cu artişti valoroşi precum Dan Puric, Florin Zamfirescu, Cătălina Buzoianu, Adriana Popovici şi mulţi alţii.

Cred că ceea ce ne-a unit au fost zecile de deplasări, mici turnee sau participările la diverse workshop-uri desfăşurate prin ţară. Pe lângă orele susţinute de profesorii noştri, am avut ocazia să lucrăm şi cu alţi oameni de cultură valoroşi. Vorbele, învăţămintele lor mi-au rămas întipărite în minte şi în suflet. Noi petreceam foarte mult timp împreună. Eram prezenţi peste tot, nu exista eveniment pe care clasa noastră să nu îl marcheze cu vreo reprezentare. Până în anul al III-lea adunasem două sau trei sute de reprezentări ale spectacolelor pe care le aveam în repertoriu. Poate şi datorită faptului că doamna

*Alături de colegii de clasă și prof.
Daniela Vitcu*

profesor Daniela Vitcu s-a implicat foarte mult în promovarea noastră și a avut grijă să participăm la cât mai multe festivaluri și evenimente. Existau și momente în care nu înțelegeam de ce alte clase nu sunt atât de active ca noi, devenisem extenuați, nu aveam viață personală, eram în facultate de dimineața până seara și aveam de învățat la multe alte materii, pentru că un actor trebuie să aibă un bagaj intelectual foarte mare. Personal, am fost recunoscătoare și am înțeles cât de bine mi-au făcut toate sutele de ore de repetiții abia când am debutat și am ajuns într-un teatru profesionist. A existat o emoție de debutant, însă nu eram pentru prima dată în fața publicului, nici a doua. Contextul era altul, colectivul era altul, cerințele poate mai mari. Dar aveam un bagaj care m-a ajutat să mă integrez destul de repede, cred eu.

Una dintre persoanele care a marcat-o și de care vorbește de câte ori are ocazia este fără doar și poate actrița Diana Cheregi, profesor de arta actorului în cadrul Universității Ovidius.

Nu pot să trec mai departe fără a o aminti pe scumpa noastră „mama Dia”, așa cum îi spuneam noi Diane Cheregi. Cred că unii oameni îți iau, alții îți lasă ceva. Ea a reușit ambele lucruri. Am avut foarte multe de învățat de la ea pe toate planurile. M-a ajutat să-mi descopăr noi valențe și m-a învățat să văd bunătatea din oameni. A plecat mult prea devreme dintre noi. Mi-a lăsat un mare, mare gol dispariția ei. Mi-a luat speranța că voi mai întâlni oameni mari modești, buni, veseli, omenoși și plini de umor, adică toate la un loc. O caut mereu. Găsesc mici „frânturi” ici colo.....dar pe nimeni ca ea. Mi-a fost sprijin artistic dar și o bună sfătuitoare, întocmai ca o mamă.

*Alături de actrița și prof.
Diana Cheregi*

După absolvirea studiilor de licență a debutat imediat, în anul 2011, la Teatrul de Stat Constanța, interpretând rolul Lucietta din „Gâlcelele din Chioggia” de Carlo Goldoni, spectacol regizat de actrița Dana Dumitrescu.

Participarea mea la acel casting a fost pur întâmplătoare. Cu o seară înainte mersesem la teatru în calitate de spectator. Doamna Dana Dumitrescu era profesoara noastră de improvizație și actor la Teatrul de Stat Constanța la acea vreme. În calitate de studenți, ne invita frecvent la teatru. Pe holul teatrului am văzut la avizier anunțul despre acel casting și am întrebat dacă pot participa și eu. A doua zi m-am prezentat alături de multe alte actrițe și studențe la actorie și am dat probă. Am fost foarte, foarte fericită când am fost sunată și mi s-a spus că eu am fost cea aleasă. Nu mă așteptam. Am avut două sau trei zile la dispoziție să intru în spectacol. Era vorba de o înlocuire, spectacolul era deja construit. Se joacă cu mare succes de aproape 10 ani.

De acolo, au urmat și alte roluri, alți regizori, alte probe, iar repertoriul ei s-a mărit considerabil. A interpretat Eleonora în piesa „De Paști” (August Strindberg), Anastasia din „Soacra cu trei nurori” în spectacolul „Razna prin Povești” după Ion Creangă, Vivianne - „Scaiul” de Georges Feydeau, Hypolita/zână - „Visul unei nopți de vară” de W. Shakespeare, Doica din „Titanic Vals” de Tudor Mușatescu, Colette - „Gaițele” (Al. Kirițescu), a fost una dintre bacante în spectacolul „Dyonisos” după Bacantele de Euripide, dar a jucat și în „Metamorfozele iubirii” un alt spectacol de teatru antic și altele, toate la Teatrul de Stat Constanța. În paralel, a colaborat și cu Teatrul „Jean Bart” Tulcea, acolo unde regizorii i-au oferit o altă paletă de roluri prețioase precum Helena din „Visul unei nopți

de vară” - W. Shakespeare, Anna Afansievna Tâplunova din „Logodnicele bogate” de Ostrovski, Mia- „Acasă la tata” de Mimi Brănescu, Didina - „D’ale Carnavalului” - I.L. Caragiale, abordând totodată și roluri în spectacole pentru cei mici precum: vrăjitoarea cea rea, în „Vrăjitorul din Oz” de Frank Baum sau Smaranda în „Amintiri din Copilărie” de Ion Creangă.

Mărturisește că și-a iubit toate rolurile și că de fiecare dintre ele o leagă sentimente puternice. Totuși, am fost curioși să aflăm care a fost rolul cel mai dificil de interpretat, dar și cel mai apropiat și drag sufletului său și cum se parcurge această muncă de cercetare a unui rol; de asemenea, am vrut să știm și dacă există anumite roluri pe care și-ar dori să le interpreteze. Despre toate acestea Ana-Maria Ștefan ne spune:

Îmi iubesc toate personajele. O vorbă spune așa „nu există roluri mici, doar actori mici!” Și chiar cred asta. Sigur că majoritatea se visează interpretând roluri din marile capodopere ale teatrului universal sau românesc, dar spun asta pentru că, uite eu de exemplu, când mă duc la un spectacol ca spectator, tind să fiu mai atentă la rolurile de figurație, sau la personajele care nu au replică. Acolo cred că se văd mai bine prezența scenică, gândul, starea etc. Un personaj pe care l-am îndrăgit mult și care mi-a dat mici bătaii de cap a fost Aneta Duduleanu din „Gaițele” de Al. Kirițescu. Acesta a fost rolul meu de licență și cumva îmi amintesc spectacolul cu dor și datorită faptului că în distribuție erau toți colegii mei. A fost vorba despre o compoziție. Lucru deloc ușor.

Povestește că a avut nevoie de un orizont larg, nemărginit, căci actorii creează nu doar viața epocii lor, dar și a celor trecute și viitoare. Pentru crearea epocii contemporane actorul poate să observe ceea ce se petrece în jurul lui, însă pentru trecut, viitor și vieți închipuite, ei trebuie să creeze sau să restaureze din imaginație, iar asta este o muncă complicată.

Acum când dau timpul înapoi, îmi amintesc că nu de puține ori mi s-a întâmplat să găsesc câte o Aneta, Zoia sau Lena chiar în biserică, sau, mai ales în biserică, amuzându-mă în sinea mea și totodată bucurându-mă de „munca mea de cercetare” pentru rolul pe care îl aveam de interpretat. Nu a fost deloc ușor pentru o studentă de 22 de ani să interpreteze un rol de femeie în vârstă, mai ales un personaj de talia Anetei Duduleanu. Chiar dacă mă simțeam apropiată de ea ca fel de a gândi, de a acționa, ca temperament, gesturile mele trebuiau puse în frâu; avea porniri asemenea celor pe care le aveam eu în viața de zi cu zi la vârsta respectivă,

când eram pusă într-o situație asemănătoare cu cea a personajului. Vreau să spun că actorul trebuie să găsească gesturile personajului, nu să se joace pe sine. Mai cred că un actor nu poate da publicului revelații noi, etalându-se invariabil pe sine pe scenă, așa cum mi s-a întâmplat să văd din păcate uneori.... Ar fi ca atunci când, să spunem, un scriitor s-ar dramatiza pe sine ca rol principal, sau ca atunci când un pictor ar picta doar autoportrete. Indiferent cât de mult te regăsești într-un personaj, tu, actorul, trebuie să găsești diferențele dintre tine și personajul pe care îl ai de jucat. Trebuie să te întrebi mereu „Care sunt diferențele dintre mine și personaj?” „Dar asemănările?” „Ce pot să-i împrumut?” „Ce trebuie să « iau » de la el, cum fac să îl înțeleg, să mi-l apropiu ca să îi pot da viață?”

Îmi plac, de asemenea, rolurile care te „macină,” care te chinuie lăuntric, care nu te lasă să dormi, care te fac să fii într-o continuă căutare, așa cum a fost când am interpretat în facultate rolul Soniei din „Unchiul Vanee” de A.P. Cehov, sau mai târziu pe cel al Eleonorei din „De Paști” de August Strindberg, la Teatrul de Stat Constanța. Mă atrag mult rolurile de

„Scaiul de G. Feydeau, alături de actrițele Ileana Ploscaru și Maria Lupu

finețe psihologică, de atmosferă, atmosfera are o influență foarte puternică asupra jocului unui actor. Cred că atmosfera te îndeamnă să joci în concordanță cu aceasta. Dar ai nevoie și de regizori foarte buni care să te conducă unde „trebuie”! Există multe roluri cărora aș vrea să le dau viață. Două care-mi vin acum în minte ar fi Mița Baston (D’ ale Carnavalului – I.L. Caragiale) și Hedda Gabler (Ibsen). Mă atrag personajele puternice, cu temperament.

Despre perioada Masteratului profesional în Arta Actorului de Music Hall își amintește cu mult entuziasm și melancolie. A reprezentat un timp al maturizării, al îmbogățirii, în care a cunoscut alți profesori care i-au îndrumat pașii cu mult

*„Visul unei nopți de vară”
de W. Shakespeare*

*Aneta Duduleanu „Gaițele” de Alexandru Kirițescu,
spectacol de licență, regia Prof. Daniela Vitcu*

profesionalism și dăruire.

Ah, iar au fost doi ani superbi din viața mea. Am cântat mai mult, mi-l amintesc cu atâta dor pe profesorul Dumitru Lupu.... și îmi dau seama că este un alt nume după care îmi vine să spun „Dumnezeu să-l ierte!”.... dispar prea repede valorile noastre. M-a încurajat mult să cânt, a avut răbdare cu mine, am abordat atunci și partituri din musicall-uri și chiar arii celebre din opere. Pe partea de canto clasic, aveam altă profesoară. Am mai făcut atunci cursuri de Stepp cu doamna Felicia Dalu, mi-au plăcut foarte mult. Iar lucrarea mi-am scris-o pe muzică rock, cu titlul „Omul revolta. Muzic Revoltei. Rock-ul ca expresie a frondei.” Avea și legătură cu spectacolul de disertație, omul revoltat nu eram eu (râde), ci personajul meu! Și acolo am avut colegi dragi cu care am și jucat la Teatrul din Tulcea, tot în perioada aceea, la „Jean Bart”, am avut norocul și șansa de a juca cu profesorul nostru domnul Radu Niculescu. Îmi amintesc cu drag de acele vremuri și cu dor de colegii de acolo.

Când mergem la teatru îi vedem pe actori cum își însușesc spațiul în care joacă atât de bine încât noi, spectatorii, intrăm „în joc” și uităm adesea unde ne aflăm. Dar oare ce înseamnă scena pentru un actor?

Pentru mine scena este locul în care dau tot ce am, locul unde mă transform, mă „dezbrac” de orice inhibiție, locul unde mă simt liberă, locul unde mă încercă toate stările, senzațiile, sentimentele, locul unde nu obosesc niciodată; este locul unde mi-aș dori să trăiesc toată viața sau măcar o mare parte a vieții.

La momentul actual, din motive independente de ea, este departe de scenă. Dar asta nu o oprește să aibă activitate. Persoană extrem de serioasă, responsabilă și implicată, Ana-Maria Ștefan este atât referent de specialitate în cadrul Serviciului Coordonare

*„Paliativ” de Radu Popescu,
alături de actorul Adrian Dumitrescu*

Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin,” unde participă la numeroase evenimente, cât și redactor la revista „Datina” a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Experiența anilor de actorie a recomandat-o pentru proiectul cultural „Ora de poveste,” un audiobook ce conține 8 povești pentru copii, înregistrate împreună cu actorul Dan Cojocar, iar anul 2020 i-a adus o colaborare ca profesor de actorie în cadrul instituției, unde coordonează anul I și anul al II-lea. Orele sale se desfășoară într-o atmosferă caldă, prietenoasă, iar Ana-Maria este foarte apropiată de elevi și iubită de aceștia.

Elevii pe care îi am la clasa de actorie au vârste diferite și sunt caractere diferite. Unii sunt mai introvertiți, alții mai îndrăzneți, unii se dezvoltă mai repede, alții mai greu. Acesta este unul dintre motive pentru care îi împart pe grupe. Când consider că au ajuns la un nivel comun, îi aduc împreună și încercăm să facem lucruri și mai frumoase și mai complexe care să îi dezvolte armonios. Încerc pe cât posibil să le deschid apetitul pentru cultură, să îi fac să

*Helena în „Visul unei nopți de vară” de W. Shkespeare,
alături de: prof. Radu Niculescu, Dunaev Alecsandru, Oana Pissaroglu,
Dan Constantin, Cristi Naum, Roxana Filip, Vlad Ajder, Nelu Serghei, Mihai Gălățan*

înțeleagă că nu se poate să trăiești fără un bagaj intelectual considerabil, că trebuie să și citești mult, indiferent dacă ai talent sau nu. Încerc să îi învăț să gândească, să le insuflu încredere în ei, să îi scap de complexe și de temeri. Unul dintre lucrurile pe care le-am sesizat în acest timp este că, în general, copiii se tem de alți copii, de părerile altor copii, le este teamă să se exprime, să gândească, să se joace, să fie liberi. Le spun mereu să aibă curaj. Nu admit un elev care îndrăznește să râdă de un altul și mereu încerc să creez o atmosferă de prietenie. Îi îndemn să iasă împreună și să se joace așa cum o făceau noi cândva și să stea cât mai departe de telefoane, tablete, youtube, tik tok.... Nu sunt împotriva evoluției tehnologiei, însă personal sunt de părere că ei nu ar trebui să aibă acces la unele aplicații care distrug inocența unui copil în formare. Copiii care vin la cursul de actorie îmi par „altfel” față de alți copii. Au un „acel ceva,” o sensibilitate aparte, o anumită conduită. Mă bucur când îmi cer cărți, mă bucur când se deschid și îmi cer un sfat, este o mare responsabilitate pe care mi-o asum cu plăcere.

Cursul de actorie abordează exerciții de încălzire: vocalize, exerciții de dicție, respirație. Se formează un mic repertoriu în funcție de personalitatea cursantului și de vârsta lui. Ana Maria Ștefan ne mărturisește că un curs de actorie este benefic nu doar celor care doresc să urmeze o carieră artistică, dar și pentru buna desfășurare a procesului educativ, de pildă la clasă - pentru formarea dicției, memoriei, învățării logice sau frazarea unui text, a unei poezii, căpătând deprinderi utile. Beneficiile cursului de actorie sunt multiple, astfel încât cursanților li se va dezvolta inteligența, creativitatea, imaginația

sau memoria. Și totuși, ne-am întrebat: oricine poate face actorie? Există terapie prin teatru?

Sunt de părere că, pentru a urma cursuri vocaționale, nu este suficientă doar dorința, cred că trebuie să ai anumite abilități, talent. Mai cred că talentul nu poate fi dobândit. Cu el te naști. Îl ai sau nu îl ai. Niciun profesor nu te poate „învăța” să ai talent.

Nu îmi place când se confundă orele de actorie cu „terapie prin teatru”. Aristotel spunea că teatrul are o funcție terapeutică, restabilindu-se echilibrul complex dintre trup și suflet. Da, există terapia prin teatru. Însă cred că un actor nu poate să ajute un copil cu dizabilități (autism, sindrom Down, adhd etc), așa cum ar face-o un psiholog care a studiat actoria! Există psihodrama, drama-terapie, însă ele trebuie făcute de specialiști. Altminteri, s-ar putea să-i faci un deserviciu respectivului cursant.

Știu că aveți elevi și de 8-9 ani. Cum reușiți să le explicați copiilor despre arta actorului pe înțelesul lor ?

Învățăm prin joc. Există foarte multe jocuri și exerciții prin care un coordonator poate să testeze sau să verifice dacă există anumite abilități și tot prin joc să le și dezvolte. Aceste jocuri au și scopul de a educa atenția, concentrarea, memoria etc. Pentru că actoria cere disciplină totală și o concentrare foarte bună. De exemplu, când ai de interpretat un personaj, sau ți se dă o situație ... Nu ai voie să te gândești la altceva decât la situația dată. În momentul în care acest lucru nu se întâmplă, jocul tău arată îngrozitor. Între ceea ce îți închipui ca spectator că se poate face și realizarea aceluiași lucru pe scenă, există o mare diferență. Așa se întâmplă că de îndată ce elevii urcă pe scenă, tot ceea ce li se părea nespun de

*„Logodnicele bogate” de Ostrovski la
Teatrul „Jean Bart” Tulcea*

ușor devine deodată complicat. Îți vine mai ales greu ca, aflându-te pe scândurile scenei, să crezi și să privești cu seriozitate ceea ce se întâmplă în cuprinsul limitat al decorurilor. Însă copiii intră repede în convenție, fac cu credință. Fără încredere și fără seriozitate însă nu se poate. Îi îndemn să creadă sincer și total în realitatea unei situații. S-ar mai putea și să mimezi toată această seriozitate și încredere, dar rezultatul ar fi cu totul altul. Între a trăi real și a te preface că trăiești există o mare deosebire, aceeași ca și între comicul natural, organic și strâmbăturile nefirești ale bufonului. Elevii talentați intră imediat în situație, alții se străduiesc și se vede. Astfel că acolo unde e adevăr și credință, acolo se creează pe scenă de la sine o situație autentică, credibilă. Dar așa cum am mai spus, scânteia vie a talentului nu se poate transmite.

Pe cei care își doresc să urmeze meseria de actor îi sfătuiește în primul rând să citească. Să fie pregătiți pentru un drum lung și greu. Să meargă la teatru, să vadă filme, să viziteze muzee, să călătorească sau să facă orice în măsură să ilustreze viața exterioară a oamenilor, conturându-le totodată și existența lăuntrică. Să fie conștienți că această vocație cere mult timp și multă seriozitate și că un actor are nevoie în permanență de antrenament și disciplină, pentru că arta nu poate domni acolo unde este haos, ea fiind în primul rând ordine și armonie. Am fost curioși: unde se simte Ana-Maria mai bine ca profesor sau ca actor? Mereu implicată în diverse activități, cum reușește omul din spatele profesorului să își găsească echilibrul? Care este secretul ?

Mă simt bine cu copiii la clasă, dar nu se pot compara cele două ipostaze. Nimic nu se aseamănă cu senzația pe care o ai pe scenă.

Îmi este dor de scenă în fiecare zi. Și nu mă vedeam făcând altceva în afară de asta. Viața însă te învață să te dezvolți în diferite direcții. Viața, nevoia, nenorocul, timpul, destinul... Din fericire mi-a scos în cale oameni frumoși aici, la Centrul Cultural, și o spun cu sinceritate. Nu suport ipocrizia. Niciodată nu am putut fi falsă. Eu sunt recunoscătoare pentru tot ceea ce mi se întâmplă. Sunt recunoscătoare pentru susținerea mamei mele, de care mă bucur în tot ceea ce fac, și îi mulțumesc pentru tot ce face pentru mine. Sunt recunoscătoare pentru familia mea, chiar dacă incompletă. Știu că tata mă ocrotește de acolo de unde e. Cred mult în Dumnezeu. Cred și accept ceea ce mi se întâmplă. Nu mă mai răzvrătesc chiar dacă mereu spun ce gândesc. Am făcut pace cu mine. Nu am așteptări de la oameni și sufăr mai puțin. Am în schimb un simț al dreptății exagerat, o sinceritate riscantă și principiile după care mă ghidez, pe care nu mi le poate lua nimeni. Nu îmi pasă prea tare de părerea pe care o au oamenii despre mine. Iar asta mă face un om liber!

Traversăm cu toții o perioadă stranie, care ne-a determinat să așezăm o parte a așteptărilor și a planurilor noastre într-un viitor incert. Pe parcursul anilor ne îndreptăm, mai rapid sau mai lent, către țelurile noastre și înregistrăm uneori victorii, alteori eșecuri. Ne întrebăm și o întrebăm pe Ana-Maria care este, în viziunea ei, cea mai mare realizare pe care a avut-o până la momentul de față.

Nu sunt mulțumită niciodată de mine, mi-e teamă să nu devin autosuficientă. Când reușesc ceva ce îmi propun, mă ambiționez până reușesc și apoi mă bucur doar pe moment sau scurt timp, după care mă întreb: „Și cu asta ce-am făcut?”

Nu cred în „cea mai mare realizare”. Mă amuz. Cândva, credeam că faptul că am fost admisă la doctorat este cea mai mare realizare a mea. Azi nu mai cred asta. O mare realizare este când îi văd pe elevi evoluând, când îi simt că au înțeles, când îi văd că vin cu drag la cursuri, când îmi mulțumesc că datorită mie îndrăgesc azi cititul. O mare realizare este să ai prieteni adevărați pe care știi că poți conta în orice situație, să știi că ești iubită sincer. Iar eu sunt norocoasă de cei pe care îi am în viața mea pentru că îmi sunt aproape și mă acceptă așa cum sunt.

Azi cred că cea mai mare realizare a mea este faptul că sunt o ființă independentă care nu se teme să spună ceea ce crede, care face ceea ce simte, ceea ce își dorește. Uite, ca să dau un exemplu, mi-am dorit de mică să cânt la pian. Așa că m-am înscris singură abia la 28 de ani. Azi

sunt anul IV de studiu la clasa doamnei Rodica Iftime și mi se mare o mare realizare să pot descifra o partitură de Chopin.

Mă încarc petrecând timp singură, eu cu mine. Îmi găsesc echilibrul cântând la pian, scriind poezii, ascultând muzică clasică, sau rock (la polul opus), în funcție de starea pe care o am și citind. Îmi place să merg la operă, la concerte rock, la spectacole de teatru, la expoziții de artă. Sunt un om sensibil deși poate nu par. Sunt un om constant, direct și recunoscător oamenilor care

m-au ajutat sau care m-au învățat ceva. Nu uit și nu mă dezic de oameni atunci când sunt jos. Îmi place să mă înconjur de oameni inteligenți, valoroși, înțelepți de la care pot învăța ceva, care să mă ajute să cresc. Îmi place să le ascult sfaturile. Iau eu ce simt că am nevoie. Am un umor mai greu de perceput, sunt mai sarcastică. Dar mă bucur când fac oamenii să râdă și înăuntrul meu mă zdrobesc când oamenii suferă pentru că nu mă laud, dar am un suflet bun.

Ana-Maria Ștefan exersând la pian

Dând indicații în sceneta „Five O` Clock” de I. L. Caragiale alături de elevele sale.

Întrucât luna mai este și luna în care ea își serbează ziua de naștere, am redat, în încheierea acestui interviu, câteva gânduri frumoase și urări pe care vrem să i le oferim Anei-Maria ca pe un buchet din care să nu lipsească: prietenia, căldura, umorul, aprecierea sinceră, admirația.

Dana Dumitrescu: „Draga mea Ana! Ana mea! Am cunoscut-o ca studentă a mea în 2008. Acela a fost începutul. Apoi, am descoperit-o ca actriță, o foarte bună și inteligentă actriță. Și de aici a venit totul. TEATRUL e cel care ne-a apropiat și care a dezvoltat, mai apoi, această frumoasă și puternică legătură pe care o avem, precum și acea relație umană, de care toți avem nevoie. Să afli, să știi, că mai există oameni ca tine, în care te regăsești, că nu ești singur, să-i poți întâlni în viața asta, este cu adevărat o binecuvântare. Ana este colega, prietena, sora mea. Un caracter puternic, o minunată actriță, de care mi-e dor, dar, mai presus de toate, Ana este unul din puținii oameni care nu s-a dezis niciodată de lucrurile în care crede, pe care le respectă și pe care le iubește, și care, chiar și în cele mai grele momente ale existenței, își ține coloana dreaptă și nu se îndoiește nici în ruptul capului, oricât de tentant ar putea fi uneori, în fața lucrurilor, sau oamenilor mici. Să trăiești Ana mea, mulți ani

și să fii fericită! Iar bunul Dumnezeu să te țină mereu dreaptă și bună, precum ești! Te aștept pe scenă!”

Laura Iordan: „Ana, precum numele ce-l poartă, este un om generos și frumos pe care dacă ai răbdare să-l cunoști nu-l poți dezlipi de la suflet! Prietenă faină, onestă și un partener de scenă minunat. O îmbrățișez cu toată dragostea și aprecierea mea! La mulți ani!”

Dan Cojocaru: „Ana Maria Ștefan. Ana. Prima dată am văzut-o pe scenă. Și cred și astăzi după atâția ani că locul ei este acolo. Actriță puternică, dăruită cu harul comediei, lucru destul de rar întâlnit, Ana este pasionată de teatru. Dar teatrul a fost doar începutul! Pentru că din diverse motive nu a avut loc pe scenă (sper eu doar momentan!), Ana a ajuns în echipa Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” unde face zilnic dovada faptului că este un om extrem de muncitor care se dezvoltă pe diverse paliere. Pregătește documente, scrie pentru

revista *Datina*, participă la evenimente etc. Am spus "etc." pentru că sunt multe activitățile în care se implică. Dragostea pentru teatru și-a găsit, în mod fericit zic eu, o extensie prin faptul că predă actorie ajutându-i pe cei tineri să se apropie de una dintre cele mai frumoase meserii. Actoria.

La mulți ani Ană! Să ne trăiești întru mulți fericiți și sănătoși ani!"

Rodica Iftime: „Cu aproape 4 ani în urmă, Ana-Maria s-a înscris la clasa mea de pian – iar de atunci am reușit să realizăm lucruri minunate. Inteligentă, tenace, sensibilă, pasionată, permanent mânăta de dorința de autodepășire, Ana s-a străduit (în puținul timp liber pe care-l are) și a reușit (!) să-și însușească o bună tehnică pianistică, abordând lucrări începând cu marii compozitori - Bach, Beethoven, Ceaikovski, Chopin – și până la Metallica. Nici pandemia, nici multiplele ei activități n-au împiedicat-o să studieze la pian. A făcut progrese mari și, la fiecare oră, mă uimește cu voința ei!

Plină de energie, optimistă și permanent pozitivă, Ana-Maria – de data asta, colega mea - știe să împrăstie bucurie în jurul ei, să-i facă pe oameni fericiți. Nu sunt vorbe gratuite! Nu știți cu câtă emoție și satisfacție am urmărit-o pe scenă, în spectacolele de la Teatrul de Stat!... Apoi, îmi plac articolele semnate de ea, în revista „*Datina*”; sunt încântată de rezultatele pe care le are cu copiii de la Clasa de Actorie.

Admir Omul Ana-Maria Stefan pentru onestitate, verticalitate și principiile sănătoase de viață; o admir pentru politețea-i impecabilă, pentru modestie și inapetența sa la tot ce este gregar și frivol, pentru altruism și empatie. M-a impresionat mult inițiativa Anei - cu vreo 2 ani în urmă – de a organiza un spectacol caritabil, cu scopul de a ajuta o colegă actriță, care trebuia să se opereze în străinătate.

Și... aș putea vorbi mult despre Ana-Maria, pentru că îmi face mare plăcere. Nu am decât cuvinte de laudă la adresa ei și mă simt onorată și privilegiată că m-a ales s-o inițiez în tainele pianului.

Îi doresc multă sănătate și succes pe drumul fantastic al ARTEI! La mulți ani!"

Andrei Cantaragiu: „Gâlcevile din Chioggia”, „De Paști”, „Dragostea-i mare...”, „Paliativ”, „Mamaia în costum de baie” sunt numai câteva dintre numeroasele spectacole în care am jucat

împreună. Pe Ana Maria am cunoscut-o din vremea în care, studentă fiind, respira și trăia prin teatru. I-am remarcat, încă de pe atunci, dragostea și respectul față de tot ceea ce făcea pe scena, devotamentul și profesionalismul cu care își plămădea fiecare personaj, pasiunea pe care o pune în construcția fiecărui rol. Pot spune despre ea că este un om extraordinar, cu un suflet blând, larg și deschis cât o mare întinsă. Ana Maria este o actriță excepțională, de o rară sensibilitate, cu o inteligență scenică ieșită din comun, precum și o parteneră de scenă de o mare generozitate, pe care și-ar dori-o orice actor. Dragă Ana, îți doresc numai bucurii și împliniri! Aștept cu mare nerăbdare să ne reîntâlnim acolo, în locul în care meriți cu prisosință să exiști, acel loc pe care îl iubești cel mai mult pe lumea aceasta și pe care știu că îți dorești, în fiecare clipă, să îl slujești cu sfințenie: scena!"

Mirela Pană: „Ana-Maria este un om special, este o ființă sensibilă, empatică, o colegă foarte bună și o prietenă adevărată. Am cunoscut-o pe Ana când era studentă, apoi am jucat împreună și bucuria mea este că dincolo de scenă am rămas într-o prietenie adevărată. Îi urez Anei viață lungă și frumoasă, să rămână la fel și să știe că lumea o iubește. La mulți ani!"

AnaParfinov: „Dragă Ana, îți urez să-ți păstrezi mereu zâmbetul cald și poznaș, sinceritatea debordantă, ochii de copil și generozitatea cu care le ieși în întâmpinare oamenilor pe scenă, la cursuri și mai ales în viața de zi cu zi. Cred că toți copiii cărora le predai actoria se pot considera, pe bună dreptate, privilegiați. Mi se pare uneori că ești întruchiparea acelei „ziceri” englezești, pe care o traduc aici aproximativ: atunci când viața îți servește lămâi, joacă-i o festă și fă din ele o limonadă. Chiar dacă anul trecut a venit cu o găleată de lămâi (verzi) pentru artiști, dragă Ana, tu ai avut puterea, inteligența și inspirația să le transformi pe toate în limonadă și în alte bunătăți cu care ai reușit să îi bucuri și dăruiești și pe alții. Am să mă bucur nespus cu tine și pentru tine atunci când vei putea urca din nou pe scenă ca să-ți trăiești visul pentru care ești atât de dăruită. Ah, să nu uit! Umorul tău ușor caustic este splendid și cred că ne-a descrețit multora frunțile în zilele mai puțin senine. La mulți ani fericiți, senini, împliniți, dinamici, Ana dragă! Să te bucuri mereu! Te îmbrățișez.”

Organizat de Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, inițiat de secția Ceramică, proiectul cultural „Arderi Arhaice/Arderi Experimentale” coordonat de profesor Florentin Sîrbu, se reia și anul acesta.

Desfășurat încă din 2017 la Muzeul de Istorie și Arheologie „Callatis” din Mangalia împreună cu elevii clasei de ceramică, proiectul care a avut mare succes la public, este un experiment ce urmărește reconstituirea fluxului tehnologic (construcție, decor, ardere, pasta ceramică) al unei arderi a vaselor din lut. Astfel după succesul sesiunilor anterioare al proiectului, acesta se va organiza și anul acesta. Proiectul reunește din nou elevii clasei de ceramică ai Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Evenimentul va avea loc în cadrul Uniunii Artiștilor Plastici din Constanța, care alături de coordonatorul proiectului, prof. Florentin Sîrbu și totodată președinte al Uniunii Artiștilor Plastici - Filiala Constanța 1, vor desfășura procesul de reconstituire al unei arderi arhaice la sfârșitul lunii mai 2021.

Concursul Național de Interpretare Pianistică „PIANO ART” ediția a V-a

În perioada 26 – 27 iunie, Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” va organiza Concursul Național de Interpretare Pianistică „Piano Art”. Ajuns deja la a V-a ediție, acest concurs este o competiție, ce are ca scop motivarea elevilor care studiază pianul în paralel cu învățământul general obligatoriu, fapt ce contribuie la dezvoltarea capacității intelectuale a tinerilor. Concursul se va desfășura la Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin” Regulamentul poate fi consultat pe site-ul instituției www.cctb.ro la secțiunea anunțuri.

Vă așteptăm în număr cât mai mare!

Scriitoare aparținând legendarei familii dobrogene Cotovu, Sanda (Sandra) Cotovu se numără printre acei prozatori interbelici raliați cenaclului Sburătorul, care au creat romanul românesc de analiză. Din cele patru romane pe care le-a realizat, s-a bucurat de reeditare numai *Vijelie*, celelalte putând fi găsite cu greu, ceea ce naște reflecții despre șansele unui scriitor de a persista în conștiința publică. În ciuda valorii operelor sale, Sanda Cotovu se alătură, profund regretabil, autoarelor interbelice uitate, spre care își mai îndreaptă atenția numai cercetătorii literari, cum ar fi Bianca Burța – Cernat, cu al său Portret de grup cu scriitoare interbelice uitate, care nu o include totuși printre numele analizate.

În a doua carte, *Fascinație*, Editura Bucur Ciobanul, 1927, Sanda Cotovu dezvoltă tema delicată a „condiției femeii”, realizând un foarte bun roman de introspecție psihologică, roman erotic și totodată al mării, al Constanței din zorii ei moderni.

În centrul ficțiunii e așezată Nanda, intelectuală, pictoriță în afirmare, femeie care se caută pe sine, respingând o existență șablonardă, inautentică. Foarte tânăra Nanda, căsătorită la 17 ani cu Victor, e conștientă de marile resurse pe care le posedă, cât și de riscul ratării lor într-un mariaj în care soțul îi arată grijă, nu și delicatețea de care simte nevoia. Trăind la început sub imperiul unei admirații înfricoșate pentru Burada, prieten și vizitator al partenerului de viață, femeia dezvoltă o pasiune puternică și de durată pentru acesta, pe care se va ivi ocazia s-o împlinească mult mai târziu, în condiții neașteptate și totodată tragice. Cei zece ani de iubire împărtășită dar reprimată sunt prețul nașterii femeii, al transformării dintr-o copilă introvertită și dezadaptată, incapabilă să se exprime omenește și artistic, într-o persoană care a stabilit un raport funcțional cu ea însăși și cu viața. Dragostea pentru omul de cultură și politicianul Burada a fost catalizatorul ieșirii din crisalidă, fără a putea fi negat total nici rolul unui alt bărbat interesant, Iabloski, de care femeia s-a simțit atrasă la un moment dat.

Sanda Cotovu reușește să contureze o personalitate mai puțin prezentă în literatură-intelectuală, artista. De această dată, bovarismul feminin apare din luciditate, dorința de împlinire a personalității, respectul față de propria demnitate. Scriitoarea creează contextele potrivite revelării lumii interioare a protagonistei, dar și pe cele în care se produce interacțiunea psihologică a doi oameni legați printr-un sentiment erotic. Mai degrabă decât o doamnă Bovary, Nanda este o Nora conștientă de dreptul femeii la personalitate și destin.

Acuratețea notațiilor psihologice, autenticitatea dialogurilor, frazarea armonioasă, descrierile de natură făcute cu ochi de pictor, surprinderea atmosferei orașului, datorată mai ales prezenței sonore a portului, contribuie la reușita artistică a romanului *Fascinație*. Cu multă subtilitate, conștientă de efortul pretins de lectura prozei de analiză, autoarea îi creează un final puternic și memorabil. Reîntâlnindu-se după cei zece ani și mergând într-o croazieră pe Dunăre, vaporul în care se află Nanda și Burada naufragiază ca un Titanic autohton, iar cei doi văd moartea cu ochii, experiență-limită care îi unește pentru tot restul vieții.

Fascinație de Sanda Cotovu oferă o lectură surprinzătoare a unei „terra (încă) incognita”, iar autoarea lui e un caz literar care provoacă spiritul interogativ.

Port nume de floare. Sunt de acord cu D-voastră – nu am nici un merit, dar sunt foarte recunoscătoare părinților pentru că nu s-au lăsat influențați de moda din anul nașterii mele și au rămas la nume locale. În al doilea an de pandemie, de duminica Floriilor, iată că lume de pe lume îmi trimite felicitări pentru simplul motiv că port acest nume. Foarte drăguț și plăcut. Este pentru prima dată când trăiesc o pandemie și este pentru prima dată când am primit atâtea mesaje de Florii. S-a întâmplat ceva în societate, căci eu și înainte de pandemie tot acest nume aveam.

În frumoasa duminică a Floriilor în care Iisus a intrat în Ierusalim, intrăm în biserici, să constatăm într-un lăcaș sfânt și blând ambianța de flori. Pentru ortodocșii din micuțul oraș Geneva alegerea este mare și te rătăcești în biserici, în stiluri, în preoți și în limbile slujbelor.

Dacă e să pornești din centrul orașului vechi pentru a continua spre periferia cantonului, la doar câteva sute de metri de la „inima” orașului, pe cea mai semeță colină și chiar pe traseul turistic clasic se găsește Biserica rusă, numita Catedrala Înălțarea Sfintei Cruci. Construcția a început în 1864 și a durat câțiva ani. La acea perioadă numărul rușilor în regiune era mic, dar construcția bisericii a beneficiat de un val de libertăți de cult, apărute odată cu revoluția din 1846 în Elveția, care nu doar a eliberat orașul de fortificații, dar l-a și dotat și cu o nouă constituție. Noul act legislativ a permis atunci apariția la Geneva a bisericii Anglicane în 1852, a bisericii catolice Notre Dame în 1857, a Sinagogii în 1859, a unui templu masonic în același an cu biserica ortodoxă rusă, finalizat în 1866.

Situarea geografică favorabilă – la răscrucea drumurilor, ușile deschise zilnic și primitiv fac să vină numeroși turiști pentru a admira interiorul bisericii. Biserica a devenit și locul de întâlnire a credincioșilor din diverse țări, precum Serbia, Bulgaria, Moldova, Ucraina, Belarusia și România.

Mai departe de centru, la ieșirea spre Lausanne, găsim biserica greacă **Sfântul Pavel**, care datează din octombrie 1975. Este o construcție modernă, cu decor minim în interior,

Biserica de lemn

dar cu o acustică superbă. Pentru unele sărbători la slujba în limba greacă asistă persoane de alte religii doar pentru a asculta vocile sublime ale preoților. Centrul grec mai dispune și de o sală, unde au loc diverse evenimente și celebrări, atât pentru copii, cât și pentru adulții comunității grecești.

În vecinătatea imediată admirăm o bisericuță mică de tot, care a adăpostit ortodocșii greci, începând cu anul 1965, atunci când s-a decis instalarea în Geneva a unui „acoperiș” – centru de credință ortodoxă greacă în orașul, care adăpostește și Organizația Națiunilor Unite cu celelalte organizații internaționale. Prima adresă

Alături de pictorul Nicolae David

Biserica rusă

a acestui „acoperiș” reprezintă o casă cu trei niveluri, unde a fost amenajată o capelă într-o sală de proporții modeste. Anul deschiderii bisericii grecești pentru slujbe este și anul când capela a fost cedată ortodocșilor români. Între 1973 și 1975 slujbele românești au fost săvârșite în localul de cult al Bisericii vechi catolice din orașul vechi. Începând cu 1975 fosta capelă grecească devine prima parohie ortodoxă română – **„Învierea Domnului”** din localitatea Chambesey.

În partea cealaltă a orașului, în direcția opusă Catedralei grecești și Capelei românești, găsim parohia **„Sfântul Ioan Botezătorul”**. Această parohie organizează slujbe la Geneva și Lausanne, prin alternarea duminicilor și sărbătorilor diverse, adunând credincioșii în biserica romano-catolică din comuna Grand Lancy.

Străduța Bois-Des-Arts – Pădurea Artelor – din comuna Chêne-Bourg adăpostește frumoasa **Biserică de lemn**, care se înalță mândră în mijlocul unei palme de pământ înconjurată de flori, iarbă și copaci. O minune venită direct din Maramureș, unde a fost construită și apoi pe bucăți transportată la Geneva. Este împodobită cu icoane oferite de Nicolae David, pictor român care a locuit aici. Inițiativa creării Comunității, a construcției bisericii, a fondării publicației, a obținerii unei parcele în cimitirul din comună pentru ortodocșii români aparține unui devotat român și fidel creștin – Ion Broșteanu. Biserica, construită în 1979, a devenit un centru cultural și religios pentru românii din regiune. Din punct de vedere cultural, dar și arhitectural, Biserica de lemn este preferata multor români și nu doar a credincioșilor. Comunitatea română din Elveția, prin publicația „Căminul românesc”, organizează aici diverse manifestări culturale. Aici te simți ca acasă.

De Florii am constatat faptul că în micuțul canton Geneva există o singură biserică greacă, o biserică rusă frecventată de ortodocși de diverse alte naționalități și trei biserici distincte pentru credincioșii români.

Anul începuse să alunece spre vară, iar pe scena satului nu conteneau să se perinde alte și alte episoade. Nici nu se stinseseră ca lumea ecourile evenimentelor de la pomana peștelui, și s-a și auzit că Tudorel Lambagiu și-a cumpărat o pereche de boi de apă. Surprinderea și curiozitatea generală au fost neașteptat de mari. Vestea a făcut chiar senzație. Și asta nu pentru că gestul consăteanului lor ar fi însemnat cine știe ce ispravă – doar își mai cumpăraseră și alții vite și nu se rupsese ca acum așa de tare inima târgului –, ci pentru simplul motiv că bivoli, cum

Bivolițele dădeau un lapte gras și gustos, din care se făceau calupuri de unt galben și strălucitor ca aurul. Untul se vindea la poartă cu lingura, pe frunze spălate de agud. Carnea de bivol se mânca rar, numai în zilele de sărbătoare, după ce o puneau să se usuce la soare. Căutate erau și pieile. Acestea se vindeau crude și cu coarnele nedespărțite de ele. Negustorii, veniți puzderie de aiurea, se băteau să le apuce. Plăteau pe netocmite cât cereai, știind din capul locului că le vor vinde la un preț mult mai bun, decât au dat inițial.

li se mai zicea, dispăruseră de mai bine de o sută de ani din gospodăriile plugarilor de prin satele de sud-vest ale podișului.

Întrebat de la cine i-a luat și ce plănuiește să facă cu ei, Tudorel a bombănit ursuz, nehotărât, după cum îi era felul:

– Mi i-a vândut un rudar de la munte, din Vâlcea, venit să-și vadă neamurile din Galița. I-am cumpărat să-i pun la căruță și să-i folosesc la muncă în locul boilor bătrâni și orbi.

Dar cu aceste animale, în ținutul lor, fusese o întreagă daraveră, de care aproape că nici cei cocliți de bătrâni și uitați de Dumnezeu, nu-și prea mai aduceau bine aminte.

Pe vremuri, creșterea boilor de apă în satul lor, sat cu bălți, smâncuri și ostroave acoperite cu iarbă multă și dulce, însemna o îndeletnicire întemeiată, știut fiind faptul că aceștia iubesc apa și nămolul, fără de care nu pot trăi. Socotiți mai vrednici și mai puternici decât oricare dintre vitele de uscat, bivoli erau întrebuințați la tracțiune, la treburile câmpului și la pădure.

Un medic francez, călătorind de la mare până în sat într-o haraba trasă de patru perechi de bivoli, le-a spus-o pe șleau că boi de apă mai monstruoși decât aici, mânjiți peste tot cu noroi și dormind alene la soare, n-a mai întâlnit de când umbla el prin lume. Până și un baron neamț, ajuns mai apoi mareșal, a recunoscut că nu mică i-a fost sperietura, când pe negândite, din mlaștina acoperită cu stuf, pipirig, rogoz, lintiță și nuferi de la Ciulinoasa, din apropierea satului, niște lighioane mari cu coarnele teșite și curbate, mai urâte și mai negre decât Talpa ladului, au ieșit din nămolul adânc și, întinzând boturile cu nările lătărețe, au pășit încet spre el. Dar dintre toți străinii ce le-au călcat meleagul, cel mai mișcat de întâlnirea cu aceste animale s-a arătat a fi unul dintre cei trei frați englezi care au construit șoseaua ce trecea pe la marginea așezării și lega colțul lor de ținut cu orașul de la mare. În fiecare zi, el se trezea cu noaptea în cap și se ducea pe malul Dunării, unde zăbovea până la răsăritul soarelui să vadă bivoli venind de pe

ulițe la adăpat, pe care apoi bivolarii îi mâneau spre baltă la pășune. După cinci ani, reîntors în țara lui, a lăsat mărturie scrisă despre cele trăite, văzute și auzite cât stătuse aici, mai dihai decât un om de-al locului.

În timpul războaielor, destul de dese pe atunci, familii întregi dintre ei pribegeau dincolo de Dunăre și de Borcea, pe lalomița, luându-și cu ele și cirezile de vite. Mai târziu, după prăpăd, de multe ori, bivoli bătrâni, malacii – vițeei de bivol – și turlacii – junincile de bivol –, scăpați de sub pază, se reîntorceau înot pe malul refugiului și rămâneau sprijiniți un an, o vară sau mai puțin prin curțile țăranilor din Pietroi, Modelu, Mărgineni, Cioroiu, ori Cadâna. Necăjiți de o asemenea pierdere, sătenii plecau cu bărcile după animale sau trimiteau vorbă primarilor de acolo, prin care îi rugau să-i ajute să le găsească, descriind înfățișarea bivolului și dangalele cu care aceștia erau înfierăți. Ialomițenii, oameni cu frica lui Dumnezeu, slobozeau vitele, dându-

le înapoi peste apă, dar numai după ce stăpânii plăteau cheltuielile pentru ținerea lor.

Pe malaci mai ales nu-i ocoleau nici hoțiile. Lăsați la păscut în ostrovul Tâlchia, erau furați și duși departe în susul sau în josul fluviului, de li se pierdea urma pentru totdeauna. De regulă vițeei aveau culoarea galbenă sau negru-curat, rareori se nașteau albi. Și atunci când se întâmpla o minune ca asta, oamenii credeau că trebuia cât de curând să li se arate un semn ceresc.

Duminică de duminică, după ce ieșeau de la biserică, bătrânii se strâneau la stradă, sub oțetarul de trei sute de ani din mijlocul satului, pe prispa lui Anește, grecul. Îmbrăcați îngrijit, purtând pălării negre cu borul mic, rași proaspăt, cu bastoanele și bețele de corn sau de ulm alăturate, unii ținând între buze țigarete de os, alții narghilele ca niște țevi subțiri și lucioase de eben, sucind între degete mătânii trandafirii de chihlimbar, toată după-amiaza până în pragul serii tăifăsuiau acolo, punând țara la cale.

Nu trecea însă în treaba lui pe drum, care să fi făcut de curând vreo trăsnaie, să nu fie înțepat de ei. Cum era de așteptat, nici Tudorel Lambagiu n-a avut scăpare. De cum l-au văzut că se apropie, au și sărit chisnovați cu gura pe el. Primul, și cel mai pornit, l-a luat în primire Nicu Pascu:

– Băiete, rudarul te-a tras pe sfoară. A vrut să scape de ei și te-a găsit pe tine de fraier. Ai cheltuit banii degeaba. Boii de apă nu valorează nici cât o ceapă degerată. Bunică-tu avea o pereche și țin minte că nu-și mai vedea capul de chin cu pacostele alea. Eram copil. Parcă-i văd. Pociți, nătângi și fioroși de îngheța mizilicul în noi când îi întâlneam pe drum. Și iote, așchia n-a sărit departe de trunchi!

– Mai tacă-ți fleanca, Nicule, că n-a greșit deloc – l-a încurajat, mustăcînd șiret, Gicu Nazăru. Atâta l-a dus devla, iar acum trage ponoasele. Orișicât, bivoli sunt mai voinici și mai blajini decât boii. Nu fac nazuri și nu-i apucă pandaliile, ca pe ăia, când îi cuprinde istoveala.

– Nimic de zis, ce-i drept e drept, sunt dobitoace bune să le pui la rană – și-a dat cu părerea Nițu al lui Topală, nebănuind nimeni încotro vrea să bată. Dar să te vedem la iarnă cum o să te descurci cu ei, că ai naibii tare mai sunt neîndurători la ger. Sau poate că o să faci, și tu, taman ca bunică-tu? Bietul de el, în primul an de după războiul cu turcii, ca să-i scape să nu degere, de fapt singura avere care-i mai rămăsese, i-a băgat în bordei la căldură și i-a învelit cu țoalele ce le mai avea.

– Iarna ca iarna, dar și vara e aceeași nenorocire – a intrat în discuție Ion Gimpirea, un alt moșneag mucalit și cunoscător. Prigoana căldurii și a soarelui îi termină. Pielea li se usucă și crapă. Și nici că te mai înțelege cu ei. Căpiază. Neapărat le trebuie o derea, o mocirlă cât de mică, să se vâre în ea. Și să vezi, atunci, ce mai mormăie și ce se mai tăvălesc de bucurie. Unde-i balta mai adâncă, acolo se îngrămădesc. Înoată sau se afundă în nămol, lăsându-și afară doar vâgăunile de catran ale nărilor. Stau și dormitează

acolo, fără să le pese de nimeni și de nimic, toată ziulica. Altfel...

– Altfel – i-a furat vorba din zbor lui Ion Gimpirea un alt firoscoș, Niculae Năjicu, întetind gâlceava de pe prispă – nu-ți rămâne decât să cari din pământ, din piatră seacă apă, să sapi cu ce ai, cu ce n-ai țărâna, s-o stropești, să faci noroi cu tălpile și să-i mâjești cu mâna ta din cap până la vârful cozii ca să-i izbăvești de suferință.

– Ce mai încoace și încolo, sunt animale slabe – s-a amestecat în discuție și Anghel Furcilă, la rândul său alt mare atoateștiutor între cei adunați sub oțetar. Pot fi repede uciși de lupi. Haitele despart câte unul din cireadă și-l împing încetul cu încetul spre marginea unor maluri sau stânci. Bivolul, încolțit și ajuns la capătul puterilor de atâta împotriveală, se prăbușește în râpă și-și rupe gâtul. Lupii coboară și-i lasă acolo pe fundul ei doar ciolanele curate.

– Ai grijă, Tudorele, că mor la fel de repede, răpuși și de boli – a pus paie pe foc, să-i strice

și mai tare inima și să-l descumpănească de tot, Ionel Sprâncenatu, veterinarul, aciuiat, și el, pe prispa grecului la taclale cu bătrânii. De-aia n-a mai rămas de mult și bine picior de bivol prin părțile noastre. Dar acum, dacă te-ai pricopsit cu ei, ce atâta sfadă, să-ți ajute Cel de Sus să-ți trăiască și să te bucuri de ajutorul lor.

Dar cu ce nu i-au împuiat urechile moșnegii, dându-și coate și pufnind pe sub mustăți când îi aruncau câte una mai nesărată! Tudorel Lambagiu a plecat de acolo cu capul cât o baniță și oarecum descurajat în privința noii sale afaceri. Însă, după câțiva pași și-a recăpătat încrederea de sine, zicându-și peste măsură de mândru, că gura slobodă a lumii n-o putea fereca nicicum; principalul era să nu asculte de nimeni și să-și vadă liniștit înainte de ale lui, convins că făcuse bine ce făcuse; asta conta; în rest, vorbăria bătrânilor și a altora de teapa lor, tranca fleanca mere acre, nu prețuia doi bani pentru el.

Din viața dobrogenilor

Podgoriile nord-dobrogene

Raluca PETRE

Dobrogea este un tărâm cu soare, dealuri, ploii rare și podgorii. Perioada de insolație (numărul de ore de soare) este mai mare decât în orice altă parte în țară, peste 2100 de ore anual. De la nord la sud, de la Niculițel la Murfatlar, via continuă să fie parte din viața dobrogenilor. Amintirile mele despre viața de vie au legătură cu practica agricolă, obligatorie în regimul trecut. Deși multe povestiri o asociază cu o perioadă tristă, eu o leg de distracția din autobuzele cu burduf, de jocul lapte-gros de la capătul rândului, de încercările de a nimeri boabele de struguri direct în gură, de oportunitatea de a începe școala mai târziu. Noi eram duși pe dealurile Somovei și ne petreceam ceva timp încercând coșurile și apoi ducându-le la benă. Un coleg de școală mi-a reamintit că am și fost la panoul școlii, deoarece am fost campioană la cules. Îmi plăcea. Nu încercam să obțin scutire și mi se părea o bună provocare să reușesc să termin un rând, eventual să mai duc la capăt încă unul. Singurul lucru ceva mai trist pe care mi-l amintesc este legat de pachetul unora dintre

colegi, care aveau chiar și banane. Eu în toamna lui 1989 aveam la pachet mai mult zacuscă și un leber obținut de mama pe sub mână. În rest, nu prea aveam pile.

Anii au trecut peste noi, trei decenii, și m-am gândit să mă uit puțin în jur și să văd ce se mai întâmplă cu viile dobrogene. Prea mult contact direct cu viile nu am prea mai avut, doar ce vedeam din mașină, în special pe drumul între Tulcea și Constanța. Sincer, peisajele erau mai degrabă dezolante în anii nouăzeci, sesizam cum unele locuri pe care le știam se umpleau încet – încet de buruieni, se aplecau sub povara altor plante, cădeau în ordinea sălbatică a naturii. M-am întrebat ce se mai întâmplă cu viile dobrogene și am început să caut informații. Mă așteptam să găsesc vești triste, am descoperit o lume plină de freamăt și oportunități. Este motivul pentru care mă grăbesc să împărtășesc ce am aflat cu dumneavoastră, cititorii.

În primul rând, am aflat că în Dobrogea sunt active în momentul de față mai mult de 20 de

podgorii (cu sau fără crame), care variază de la cele de dimensiuni mici, întinse pe câteva hectare, la cele foarte mari, de sute de hectare, provenite din fostele întreprinderi vinicole de stat, precum Murfatlar sau Sarica-Niculitel. Am observat că este o zonă în care s-a investit, că sunt atât antreprenori locali cât și europeni și am mai observat și cooperări și investiții comune. Este o sferă care se revitalizează rapid și care este o bună ocazie pentru noi, dobrogenii, de a vizita podgorii, de a degusta vinuri locale, de a face trasee turistice urmărind dealurile înșorite, pline de vii. Pentru că nu m-am putut ocupa în spațiul unui singur articol de toate viile cartografiate cu grijă pe un site specializat¹, am ales să reglez obiectivul asupra viilor nord-dobrogene, din Județul Tulcea.

Voi începe periplusul cu cea mai veche și cea mai întinsă zonă de podgorii tulceană, Sarica – Niculitel. Îmi propun să pornim din nord-vestul Județului Tulcea, la limita cu Județul Galați, pentru a ajunge în est și apoi în sudul județului, la limita cu Județul Constanța. Deocamdată suntem în nord, nu departe de Ucraina: „La Sarica Niculitel, la fiecare pas, încotro te întorci, sunt locuri bune pentru vii. Relieful regiunii, format dintr-o succesiune de coline și terenuri plane, larg învălurat, nu ridică probleme pentru viticultură; lumina și căldura sunt peste tot din belșug; solul are o bună structură și fertilitate și conține toate elementele chimice de care vița de vie are nevoie. Apa din precipitații nu este câtuși de puțin în prisos, fapt care constituie o bună premisă pentru obținerea unor vinuri de înaltă calitate”². Voi descrie două podgorii, două povești de succes din acest areal.

Prima podgorie despre care voi vorbi poartă în prezent numele de Via Viticola. Pe lângă vie,

există și o cramă ce primește turiști pentru degustări la Niculitel, Județul Tulcea. Aflăm că istoria acestei podgorii a început în 1958, iar forma de organizare era Gospodărie Agricolă de Stat (GAS). Aflăm că „urmare a plantărilor masive din 1962-1968, a intervenit o comasare instituțională, fiind înființat IAS-ul, cu 1.100 ha în exploatare. Ulterior, în 1991, prin privatizarea IAS-ului, a fost înființată actuala plantație administrată astăzi de societatea Via Viticola - Sarica Niculitel”³. În prezent, Via Viticola produce vin de pe o suprafață de 383 de hectare dar achiziționează struguri de pe încă 400 de hectare. În fiecare an compania îmbuteliază două milioane de litri de vin. În cadrul acestei podgorii vinificatorul, specialistul care realizează efectiv vinurile, este Marian Andrieș.

În ceea ce privește coordonatele naturale, aflăm că predomină solurile cenușii, rendzinice și litosoluri pe calcare scheletice. Vița de vie este „așezată” pe schelete calcaroase și pe substraturi bazaltice. Altitudinea nu depășește 50m. Expoziția este ușor nordică. Temperaturi medii anuale: 10,8°C, iar vârsta medie a viței de vie este de 9 ani⁴. Podgoria găzduiește mai multe soiuri de struguri: Aligote, Chardonnay, Sauvignon Blanc, Riesling de Rin, Fetească Albă, Fetească Regală, Pinot Gris, Muscat Ottonel, Fetească Neagră, Cabernet Sauvignon, Pinot Noir, Syrah și Merlot. Brandurile sub care se promovează și se comercializează vinurile produse în Via Viticola sunt destul de multe și diverse: Via Viticola Aligote, Sarica, Sarica Essentia Cuvee 4 Sfinți, Sarica Black Label, Caii de la Letea. Acum că am aflat destule despre m-am gândit să mergem puțin mai departe, dar în același areal, Sarica-Niculitel.

În forma juridică actuală, Podgoria Sarica

1. crameromania.ro, accesat în 9.05.2021

2. model-de.ro, accesat în 13.05.2021

3. crameromania.ro, accesat în 13.05.2021

4. viaviticola.ro, accesat în 13.05.2021

Podgoria Via Viticola și crama la Niculițel, Județul Tulcea

-Niculițel, Vinuri de Măcin funcționează din anul 2002 într-o asocierie româno-belarusă. Aceasta administrează o suprafață de 300 de hectare și îmbuteliază anual 250000 de sticle. Aflăm și că „vița de vie nou plantată este rezultatul colaborării fructuoase cu pepiniere renumite din Italia și Franța, folosindu-se, atât pentru înființarea suprafețelor cât și pentru prelucrarea strugurilor, tehnologii de ultimă generație. Pe tot parcursul proceselor de producție se urmărește respectarea normelor tehnologice europene⁵. Vinificatorii sunt acei specialiști care selectează

Crama Măcin, Județul Tulcea

și realizează efectiv vinul. Pentru via nord-dobrogeană lucrează Faic Imse și Ionuț Gădiuță.

Pe lângă podgoria propriu-zisă, există și o cramă, unde se pot degusta vinuri la fața locului, Crama Măcin. Conform descrierii proprii: „societatea deține aproximativ 300 ha de viță de vie, jumătate din suprafață fiind poziționată în zona Cerna, în arealul situat între „Parcul

Național Munții Măcinului” și „Rezervația Silvică Dealul Chervant”, cealaltă jumătate situându-se pe dealul Carcaliu, într-o zonă protejată aflată în rețeaua Europeană - situl „Natura 2000” (...) Din 27 octombrie 2011, firma Alcovin este furnizorul oficial al Casei Regale a României”⁶.

Despre caracteristicile naturale ale podgoriei aflăm: „Solul este un cernoziom alcalin cu însușiri fizico-chimice foarte bune, cu permeabilitate, porozitate și textură medie, lutonisoasă, și drenaj foarte bun, ce indică condiții foarte bune pentru cultura viței de vie. Temperatura medie anuală este cu puțin peste 10 grade Celsius iar precipitațiile anuale sunt de aprox. 440 mm. Vecinătatea cu Dunărea și cu păduri întinse la sud, atenuează efectele caniculei din timpul verii”⁷.

Am aflat din aceeași sursă și că soiurile cultivate sunt: Aligote, Feteasca Regala, Feteasca Alba, Sauvignon Blanc, Muscat Ottonel, Tamaioasa Romaneasca, Riesling Italian, Chardonnay, Voignier, Merlot, Pinot Noir, Cabernet Sauvignon, Petit Verdot, Shiraz, Feteasca Neagra iar brandurile sub care este promovat vinul sunt: Curtea Regala, Santa Crama, Hercinic Wine și altele.

În călătoria noastră oenologică, plecăm din zona Măcinului și mergem puțin mai spre est și ajungem nu departe de Tulcea. Aflăm că aici „solurile nu sunt bogate, ci sunt slabe și nisipoase, revitalizate de plante aromatice, care au proliferat în anii de neglijare, deci potrivite pentru o bună producție de calitate”⁸. În anul 2009 o familie italiană a pus pe picioare o podgorie pe care o îngrijește cu metode tradiționale, purtate din Italia către meleagurile dobrogene. „Doar prin

6. crameromania.ro, accesat în 10.05.2021

7. vinuridemacin.ro, accesat în 13.05.2021

8. crameromania.ro, accesat în 10.05.2021

5. proiecte.ro, accesat în 12.05.2021

Imagine din via La Sapata, Somova, Județul Tulcea

faptul că timp de mulți ani nu a fost cultivat, plantele crescute au îmbogățit solul natural. Clima este rece în iarnă, ajungându-se la -15/20 grade, cu precipitații discrete (ploaie și zăpadă); vara este fierbinte și uscată, cu temperaturi medii de 25 grade”⁹.

La Somova, la câțiva kilometri de Municipiul Tulcea, găsim podgoria La Sapata și vinurile asociate acesteia. Podgoria face parte din teritoriul mai larg al zonei viticole Sarica-Niculitel, arealul Colinele Dobrogei, și este mai degrabă o firmă de familie. Această companie se ocupă de 26 de hectare de vie și anual îmbuteliază 70000 de litri de vin. Vinificatorii sunt și coproprietari ai viei, este vorba despre Roberto di Filippo și Andrea Pesaresi.

Soiurile de struguri cultivate în podgoria La Sapata sunt: Aligote, Riesling Italian, Fetească Regală, Merlot, Băbească Neagră, Fetească Neagră iar brandul sub care este identificat și comercializat vinul este LaSapata. În descrierea proprie, podgoria La Sapata este „un proiect înființat în 2009 din inițiativa a patru investitori italieni. Această companie este rezultatul unui proiect care reflectă canoanele etice de investiții. Compania Crama Delta Dunării lucrează o zonă plantată cu viță de vie de 26 Ha și o cramă de 300 mp”¹⁰.

Plecăm de la Somova și ne îndreptăm puțin mai la sud, la ceva mai mult de 30 de kilometri de Tulcea, în zona Babadagului. Acesta este cea de a doua zonă viticolă din Județul Tulcea. Aflăm faptul că „Podgoria Babadag este creația ultimilor 70 de ani. Chiar dacă nu are o veche tradiție atestată documentar, aici calitatea deosebită a vinurilor produse este datorată în special soiurilor cultivate și a climei favorabile, asemănătoare cu cea din Italia sau Spania (...)

9. lasapata.com, accesat în 11.05.2021

10. Idem

Imagine cu Podgoria Hamangia, Județul Tulcea

Din sortimente nu lipsește binecunoscutul soi din această zonă Aligote, din categoria vinurilor albe dar și soiul Merlot pentru vinurile roșii. Pe lângă cele două sortimente, compania mai are în portofoliu la vinurile albe Sauvignon Blanc Fetească Regală, Riesling Italian, Pinot Gris, Muscat Ottonel, iar la vinurile roșii Pinot Gris Roze, Cabernet Sauvignon”¹¹.

Societatea comercială care administrează podgoria și Crama Verde din zona Babadagului a fost înființată în anul 1991, ocupându-se inițial de activități de import-export, comerț, precum și de transportul de persoane. În anul 1997

Podgoria Sarica-Niculitel, la poalele Munților Măcin

societatea a achiziționat centrul de vinificație din Zebil, Tulcea. Ulterior acestei achiziții, a început activitatea de industrializare a strugurilor și de fabricare de vinuri liniștite, conform informațiilor oferite de companie. Mai aflăm că în anul 2003 întreprinderea s-a re tehnologizat iar în 2005 au fost achiziționate și alte utilaje moderne.

Din 2005 compania a trecut și la vinificarea

11. crama-verde.ro

soiurilor nobile, ajungând la o producție de aproximativ 35000 hl vin. Oricum, activitatea principală este cea de furnizor de vin către companii, 20% din activitate reprezentând-o relația cu restaurantele și cramele. Aflăm și că firma a fost premiată cu locul I de către Camera de Comerț Industrie și Navigație Constanța.

Rămânem în zona Babadagului și încheiem periplul nostru în Podgoria Hamangia. Aceasta este poziționată în arealul Istria-Babadag. Vorbim despre o companie nouă, înființată în anul 2016, care are sediul social în localitate Baia, la granița între Tulcea și Constanța. Deși nou înființată, gestionează o suprafață destul de mare, de 45 de hectare de vie. În privința cantității de vin îmbuteliat, vorbim despre cantități între 250000 – 300000 de litri. Este o companie cu capital românesc și ceea ce mi se pare și mai interesant este că vinificatorul este un tânăr, Andrei Răzvan, absolvent de Horticultură al Universității „Ovidius” din Constanța.

Din descrierea proprie, despre podgorie aflăm: „Suntem de la marginea Deltei, din locul în care odată se numea Hamangia, Satul Baia astăzi, la câteva vâsle distanță de Grindul Lupilor

și Gura Portitei. Sunt 45 de hectare pe care am plantat vie. 45 de hectare pe care le lucrăm și mai multe soiuri de care avem grijă să se dezvolte frumos, în care ne punem pasiunea coaptă sub soare dobrogean, între ape, la câteva rânduri de stuf distanță de lacul Golovița și celelalte lagune. Și poate că asta este cel mai important de spus despre noi”¹².

Soiurile de vin cultivate sunt Riesling, Fetească Regală, Pinot Gris, Muscat Ottonel, Sauvignon Blanc, Merlot, Cabernet Sauvignon iar bradurile sub care se promovează și comercializează vinurile Podgoriei Hamangia sunt Pagaia, Ataman și Kultura.

Pentru mine, aceste podgorii nord-dobrogene, atât de aproape dar atât de puțin cunoscute de mine, într-un relief atât de divers, unde singura constantă este via și dorința sa de soare, au reprezentat o descoperire. Mă bucură să văd atâtea podgorii, atâtea soiuri, atâția oameni adunați în jurul culturii milenare a strugurilor. Deși nu mă pricep la vin, cred că încep să mă pricep la podgorii.

12. crameromania.ro

Drumuri în poveste

Dobrogea lui Jules Verne

Dan COJOCARU

La jumătatea secolului al XIX-lea Dobrogea era una dintre provinciile importante ale Imperiului Otoman iar relativa stabilitate a administrației locale făcea posibilă vizitarea provinciei de către numeroși călători străini pentru cele mai diverse motive - comerciale, diplomatice, eclesiastice, militare științifice.

O categorie aparte de vizitatori au constituit-o scriitorii străini printre care s-au numărat Hans Cristian Andersen, marele povestitor danez, Franz Seraphim Grillparzer, poet și dramaturg austriac, Lev Tolstoi, marele scriitor rus, Alphonse de Lamartine, marele poet francez și mulți alții.

Deși nu este documentat istoric în mod categoric se pare că și Jules Verne a voiajat incognito pe Dunăre, până spre gurile ei și a cunoscut Dobrogea în mod nemijlocit. Cunoscut

ca scriitor de romane de călătorie și peripeții în care prevedea descoperiri și invenții importante pentru viitor, Jules Verne a fost un precursor al literaturii de anticipație.

El a scris două romane cu subiecte, eroi și peisaje ce reflectă o cunoaștere directă a Dobrogei și Deltei Dunării: „*Keraban le Tetu*” („*Keraban încăpățânatul*”), apărut în 1883 și „*Le pilote du Danube*” („*Pilotul de pe Dunăre*”), apărut postum în 1909. De asemenea, mai există alte trei romane ale lui Jules Verne care au legătură cu țara noastră: „*Mathias Sandorf*” în 1885 (castelul contelui maghiar este localizat în Transilvania), „*Claudius Bombarnac*” în 1891 (în vagoanele trenului „*Marele Transasiatic*” se află un călător clandestin român, Cincu, plecat s-o întâlnească pe logodnica sa, Zinca, la Pekin) și „*Castelul din Carpați*” în 1892 (întreaga acțiune se petrece în Transilvania).

Vue de Kustenge

Istoricul Tănase Bajduveanu, în lucrarea „*Călători francezi în Dobrogea. Constanța franceză*” arată că Jules Verne ar fi sosit pe meleagurile pontice după anul 1882. A călătorit cu vaporul pe Dunăre până la Sulina. A văzut Medgidia și i s-a părut un oraș frumos dezvoltat datorită liniei ferate Cernavodă-Constanța. S-a plimbat pe străduțele constănțene cu acces la mare și a vizitat Tulcea, Chilia și pădurea Babadag.

Aceste mărturii sunt credibile întrucât Jules Verne descrie Dobrogea exact așa cum era în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu detalii extraordinare și cu reconstituirea fidelă a atmosferei acelor vremuri.

În „*Keraban încăpățânatul*” ne relatează despre un negustor turc care decide să facă înconjurul Pontului Euxin (împreună cu prietenul său olandez Van Mitten) și care ajunge, inevitabil,

și în ținuturile dintre Dunăre și mare.

Cele două personaje străbat Dobrogea pe vechiul drum militar și comercial cunoscut încă din perioada romană și practicat intens în perioada otomană: Bazargic-Carasu (Medgidia)-Babadag-Tulcea.

Despre Dobrogea se arată că „*regiunea este ca o peninsulă, formată de un cot larg al Dunării, care după ce merge spre Nord, până la Galați, se întoarce spre Est, vărsându-se prin mai multe brațe în Marea Neagră. Turcii numesc acest pământ țară bună... acest pământ roditor este străbătut de păstori tătari, dar populația este în general valahă...*”.

Jules Verne scrie și despre Medgidia: „*Străbătura 24 de leghe în 12 ore și pe la opt seara se opriă în fața liniei feroviare Constanța – Cernavodă, înaintea stației Medgidia, un oraș nou-născut, de 20.000 de locuitori și care promite să aibă în curând o populație mai densă.... În fine... diligența își urmă drumul și călătorii se odihniră într-un han destul de bun, din orașul al cărui nume fusese ales în cinstea sultanului Abdul Medgid*”.

De asemenea, Jules Verne prezintă exact împrejurimile păduroase ale Babadagului și face o frumoasă descriere agrementată cu detalii precise ale zonei orașului Tulcea.

Și în romanul „*Pilotul de pe Dunăre*”, Jules Verne păstrează același interes pentru localitățile de pe brațul Chilia. Descrie precis hățișurile vegetale și meleagurile Deltei, pericolul tântărilor sau atacul unei turme de mistreți. La fel de interesante rămân descrierile porturilor românești la Dunăre, Orșova, Giurgiu, Tulcea, Sulina.

Mai multe nume românești, precum Mihăilescu sau Dragoș, apar printre personajele diverselor peripeții.

Detaliile despre brațul Chilia, despre localități și minuțiozitatea cu care descrie Delta conturează impresia că autorul a fost acolo, că a văzut și trăit ceea ce a relatat.

Dincolo de elucidarea misterului dacă Jules Verne a călătorit sau nu pe Dunăre și prin Dobrogea, rămân romanele sale, rămâne portretul locuitorilor și al așezărilor dobrogene din secolul XIX, rămâne interesul și simpatia unui mare scriitor pentru aceste meleaguri.

Beneficiul de imagine este cu atât mai însemnat cu cât romanele lui Jules Verne, părintele literaturii științifico-fantastice, au fost traduse în peste 144 de limbi străine, fiind unul dintre cei mai traduși autori din toate timpurile.

*În lucrarea de față, nu voi identifica elementele multiculturalității, ci mă voi axa pe studiul bogăției folclorului tătar, așa cum reiese din cartea Ghizelei Sulițeanu, care a publicat un valoros studiu bilingv, *Din folclorul muzical al tătarilor dobrogeni*, volum apărut la Editura Kriterion, Cluj Napoca, în 2014, cu sprijinul Uniunii Democrate a Tătarilor Turco-Musulmani din România și a Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Guvernului României. În această a doua parte a lucrării voi acorda spațiu altor teme majore din folclorul tătar.*

Folclorul copiilor

Citind cântecele copiilor, înțelegem aceeași iubire maternă, un arhetip arhaic al mamei și al copilului, al zeiței-mamă, prezent în folclorul lumii din care se desprind sensibilitatea, grija, credința în Dumnezeu, divinitatea fiind evocată și invocată pentru a veghea somnul copilului. „Dumnezeu să-l ție sănătos” este o rugă a mamei pronunțată în cântecele de leagăn. Ochii pruncului au esență divină, după cum precizează un alt vers: „Să doarmă și să crească, nani,/ Copilul meu o să doarmă,/ nani Tîpîl, tîpîl să umble, nani,/ Să crească copilul meu, nani/ Și tatăciul îi va lua jucării, nani,/ Copilul meu va crește.../ Să doarmă copilul meu, nani/ Cu obraji trandafirii, nani,/ Amândouă mâinile au pumnii strânși, nani,/ Ochii îi are încondeiați de Dumnezeu, nani.”¹ Dragostea mamei nu cunoaște granițe spațio-temporale: „Zburând, dacă aș pleca în ceruri,/ Ajungând, m-aș așeza lângă tine/ Suferința din mine vărsând-o,/ M-aș întoarce apoi acasă/ Nani, copilașul meu, nani, să fie,/ Să vândă oile, nuntă să fie.”² Din aceste cântece rezultă nu doar iubirea nețărmurită a mamei pentru fiu, ci și scopul vieții, acela al continuității, fiindcă mama se roagă să i se ducă neamul mai departe, să se desăvârșească prin nuntă și naștere de prunci. Sunt enumerate și ocupațiile tătarilor: creșterea animalelor, agricultura etc. Alteori, mama invocă forțele divinității pentru a-l proteja pe micuț de elementele malefice: de ciori (p. 71) sau pentru

a-i reda echilibrul copilului, care va fi purtat în vis într-un „leagăn aurit” prin „grădinile de trandafiri”. (p. 72) Copilului i se promit jucării ori dulciuri aduse de tată, unchi sau frați. Tot în

Foto: Ionel Eleonor MIRCESCU

folclorul copiilor, regăsim și ceremonialul legat de aruncarea dintelui pe casă „Na ție dinte de os,/ Dă-mi mie dinte de aur.”³ Mai sunt cântece pentru arici: „deschide-te, deschide-te, aricuțule!” ori cele cântate la bătaia cocoșilor, cele adresate ciocănitarii, gărgăriței, uliului căruia i se vestește moartea puilor: „U, u, uliule/ ți-a luat apa puii”.

Rugă pentru apă

O categorie aparte o constituie Ruga pentru apă, element primordial necesar tuturor, ceremonial la care ia parte întreaga colectivitate: „Vă vestim ruga pentru apă/ Ruga pentru apă a venit, sculați-vă, vă vestim ruga pentru apă/ La rugă să fiți împreună, vă vestim ruga pentru apă/ Ploaia a venit ca să ude, vă vestim ruga pentru apă/ Mlădițele au început să foșnească, vă vestim ruga pentru apă/ Pe cer norul clocotește

3. Ibidem, p. 85. Obicei cules de la Restul Arzie, de 14 ani din Tătaru.

1. *Din folclorul muzical al tătarilor dobrogeni*, Editura Kriterion, Cluj Napoca, 2014, p.68. Cântec de leagăn din Ciocârlia de Jos (Medgidia - Dobrogea). Informator Menzade Arslan, 37 ani, cules în data de 3.11.1953.

2. Ibidem, p. 59. Cântec de leagăn, cules din Tătaru, Negru Vodă, Dobrogea, de la Informator Feytislă Zayde, 67 ani. Cules: 22.04.1958.

Foto: Andrei GHEORGHE

(se agită), vă vestim ruga pentru apă/ Pe pământ florile s-au bucurat, vă vestim ruga pentru apă/ Rând pe rând a clocotit, vă vestim ruga pentru apă/ Și zicând că va ploua norul, nu s-a răzgândit, vă vestim ruga pentru apă/ Bătrânelor ce le trebuie?, vă vestim ruga pentru apă/ Ciubucul de prânz, așa le trebuie, vă vestim ruga pentru apă/ Fetelor tinere ce le trebuie?, vă vestim ruga pentru apă/ Ac și ață de mătase, așa le trebuie, vă vestim ruga pentru apă/ Băieților ce le trebuie?, vă vestim ruga pentru apă/ Țui și turcă așa le trebuie, vă vestim rugă pentru apă/ Taților ce le trebuie?, vă vestim ruga pentru apă/ Un băț mare așa le trebuie, vă vestim ruga pentru apă/ Mireselor ce le trebuie?, vă vestim ruga pentru apă/ Maramă albă așa le trebuie, vă vestim ruga pentru apă.”⁴ O altă formă de vestire a ploii este Cântecul la adunarea norilor: „Plouă, plouă, ploaia mea/ Să crească mare pepenele meu galben,/ Pe câmp holdele să fie bogate,/ În sat hambarele să se umple./ Ploaia mea!”⁵ Ploaia este invocată pentru creșterea pășunilor, a grânelor.

Paparuda

O similitudine cu folclorul românesc o constituie ceremonialul Paparudei (în tătară Peperuda): „Să plouă ploaia, să fie multă./ Recoltele să fie bogate,/ Paparuda, paparuda, paparuda”.⁶ Din anexe, aflăm că Paparuda era practică numai de către ȧiganii tătari, care umblau cu acest obicei din sat în sat. Fetițe mici, goale, împodobite cu frunze cântau și dansau bătându-și tactul cu palmele, în timp ce stăpâna casei le stropea cu apă. La terminare,

erau dăruite diferite alimente, în special, pâine și ou.⁷ Cântece calendaristice. Nawrez. Un alt element asemănător cu folclorul românesc este ceremonialul de întâmpinare a primăverii, în special, evocarea ghiocelului. „A venit vara, sălbatică/ S-a înfipt plugul în pământ/ Viața și credința/ Ghiocelul meu cel sfânt/ Ghiocelul a venit vedeți!/ Dați darul pentru că-l vedeți/ Batista pentru ghiocel legați-o (de ramură)/ Ghiocelul meu cel sfânt.”⁸ Ghiocelul este un simbol sacru pentru că este asociat cu numele lui Allah, fiind un mesager al cerului, primăvara este oferită în dar de către divinitate, de aceea, ea readuce raiul și lumina pe pământ. În anexe, cercetătoarea precizează că Nawrez (Ghiocelul) era obiceiul sărbătoririi sosirii primăverii. Reînvierea naturii, începerea noului an, era salutăată prin cântecul nawrezului. Acest obicei, dispărut din majoritatea satelor (în special, din satele locuite de nogai de aproximativ 45-50 de ani), continuă să fie practicat de către copii în alte sate, printre care și în satul Tătaru. Obiceiul nawrezului nu presupune o zi anumită, ci trebuie realizat „în timpul primei semănături de primăvară”. Copiii, băieți între 7 și 14 ani, se adună de dimineața (se vorbesc încă la școală), își aleg un conducător „başlarî” sau „kalfe”, așa cum este denumit în Ciocârlia de Jos, și pornesc la culegerea ghiocelilor. Odată ghiocelii adunați, ei aleg o creangă potrivită, de salcâm, pe care o împodobesc cu mici mănunchiuri de ghioceli. Başlarî preia creanga astfel ornată, își trece capul prin v-ul format de creangă și cu toții pornesc la colindat devreme dimineața pentru ca, până ce răsare luna, să fie vizitate toate casele, uneori chiar și cele din satul vecin. Ceata de copii intră în curți, se oprește în dreptul ferestrei, reazemă nawrezul de fereastră și începe să cânte. În

4. Ibidem, p. 104. Rugă pentru apă. Ciocârlia de Jos (Medgidia), inf. Musemba Ismail, cules: 10.10.1957.

5. Ibidem, p. 105. Cântec la adunarea norilor, din Ciocârlia de Jos (Medgidia), Inf. Grup de copii, cules: 24.10.1957

6. Ibidem, p. 107. Paparuda. Ciocârlia de Jos, (Medgidia - Dobrogea), Inf. Musemba Ismail, 47 de ani, cules: octombrie 1957.

7. Ibidem, p. 37.

8. Ibidem, p. 110. Ghiocelul. Ciocârlia de Jos Medgidia (Dobrogea) Inf. Menzade Arslan. 41 ani. Cules: 10. 1957.

Foto: Mariana TUDORACHE

Foto: Andrei RAUS

timpul cântatului, cei din casă nu ies afară, ci numai după terminare, femeia gazdă iese și le dăruiește ouă sau bani. La casele cu fete de măritat sau tinere mirese, acestea ies odată cu gazda și leagă un șervet de casă, frumos brodat de nawrez primind, în schimb, din partea lui bașlarî un buchețel de nawrez pe care tânăra și-l prinde în păr. Aflăm ca, la sfârșitul colindatului, darurile se împart între colindători în mod egal, urmând ca plusul să fie atribuit conducătorului.

Cântece de Ramazan

Alte cântece cuprinse în volum sunt cele dedicate sărbătorilor religioase care descriu dorința omului de a găsi drumul luminat și curat, de a găsi iertarea necesară transcenderii. „Luna Ramazanului a răsărit, este porunca/ Să ridicăm mâinile și să facem rugăciuni, iată leac pentru suflet.../ Frunzele măslinului cad cu foșnet/ Doi îngeri râd în hohote.” Simbolurile sacre asociate Ramazanului sunt porumbelul, floarea, pomul, corabia, elemente ale ascensiunii. Spațiile liminale sunt pragurile prin care se pătrunde prin rugăciune spre sacru. „Rugăciunea Teraviului a venit ca un dar,/ Ne-a dăruit-o nouă Cel Atotputernic/ Fețele celor care fug de la Teravi se fac negre/ De la Dumnezeu cum o să fie mântuire pentru ei? Teravi este sunetul lui Mahomed./ Cel care face rugăciunea va găsi mâine (în viața de apoi) de la Dumnezeu mântuirea./ Cei care nu vor face rugăciunea vor rămâne fără rai./ A venit cu toată splendoarea luna Ramazanului”.⁹ Versurile îndeamnă la rugăciune: „De ce dormi, de ce dormi,/ Din acest somn cu ce te alegi?/ Spală-te, fă-ți rugăciunea,/ Vei găsi raiul cel mai bun.”

9. Ibidem, p. 135. Teravi/ Rugăciune. Ciocârlia de Jos (Medgidia), inf. Melican Emin, 65 ani Cules: 10.1957. Teravi este o rugăciune de noapte, specială, care se oficiază după trecerea câtorva ore de la sfîrșitul soarelui, în fiecare zi a Ramazanului. De obicei, rugăciunea se face în grupuri mari de credincioși adunați la geamie.

Cântecele evidențiază sacralitatea Ramazanului: „În luna aceasta îngerii/ Pe pământ coboară/ În mâini cu tăvi din raze de lumină/ Oferă bunătăți musulmanilor.../ Adam este tatăl nostru,/ Eva este mama noastră...” În mai multe cântece sunt evocați îngerii care coboară rânduri, rânduri, aducând lumina din cer. După luna Ramazanului, atât de bogată în obiceiuri, urmează cele trei zile de Bayram ale sărbătorii Oaza Bayram. Dimineața primei zile era consacrată primirii numeroaselor cete de copii mici, între 3 și 6 ani, fetițe și băieți cu trăistuțe în mâini anume făcute și care mai vin și astăzi să ureze din casă în casă Bayrahînîz qayîrlî bolsîn! (Sărbătoarea să fie cu noroc!), îmbulzindu-se în fața ușii și primind din partea fetei sau femeii gazdă: biscuiți, cozonac, bomboane, covrigi etc. După-amiaza este rezervată celor mari, care își fac vizite unii altora cu aceeași urare tradițională. A doua și a treia zi sunt rezervate petrecerii tineretului, care se adună în mijlocul satului. De obicei, aici se află unul sau două leagăne confecționate pentru această ocazie, în care fetele și copiii obișnuiesc a se da (legăna) pe rând în psalmodierea cântecului tradițional executat de către asistența flăcăilor și la ale cărui ultime versuri, cel legănat trebuie să se pregătească a ceda locul altuia. Cu aceasta se încheiau petrecerile de sărbătoare.

Cântecele trecerii

Cântecele funebre/ Cenaze Ağıtları sunt dovezi ale suferinței rudelor care atestă o bună și stabilă relație între generații: între părinți și copii ori o profundă dragoste între frați exprimată la capul defunctului, care pleacă pe drumul lung, gol și fără de întoarcere. Cei vii resimt singurătatea și durerea cauzate de cel dispărut definitiv. Suferința este hiperbolizată „cornul lunii s-a frânt dintr-odată”, pământul se pârjolește pe unde trece îndureratul. Sunt folosite elementele basmului care sugerează trecerea: sufletul este

Foto: Raluca ALEXE

similar păsării care va trece peste „șapte mări”, iar ruda se roagă ca mormântul defunctului să-i fie luminat: „Mormântul lui nu-l preface în foc,/ Locul lui nu-l face strâmt,/ Cu dracul nu-l face prieten/ Când el va ajunge în mormânt... / Nu există alt Dumnezeu decât Allah,/ Mormântul lui plin de lumină să i-l faci/ Îndepărtează-l de iad./ Oprește-l în rai/ Când el va ajunge în mormânt,/ Nu există alt Dumnezeu decât Allah,/ Îngerii să-l mângâie cu blândețe,/ N-are răspuns ce să le spună?/ Dumnezeu meu să-l ierte/ Când el va ajunge în mormânt.”¹⁰ În alt Cântec de înmormântare bărbătesc este evidențiată ruga pentru mântuirea decedatului: „Oprește-l definitiv în rai.../ Când va ajunge la mormânt.../ Dumnezeu să-l mântuiască...”¹¹

Din păcate, ultimele texte, dedicate nunții tătarilor, nu sunt traduse în limba română. Ar fi fost interesante pentru a face și aici un studiu comparativ cu orațiile de nuntă ale românilor. Cercetătoarea observă că folclorul tătar se caracterizează prin esența sa colectivă. Cu excepția cântecelor de leagăn, toate celelalte cântece de Ramazan, de nuntă și cântecele funebre sunt obiceiuri colective la care participă toată comunitatea, urmărind corespondența dintre text și muzică, ori dintre ritmul muzicii și dans. Înțelegem că grupa cântecelor conține un material folcloric cu un aspect eterogen datorat

originii diferitelor obiceiuri care se practicau printr-un sincretism: se recita, se cânta, unele cântece au ritualuri străvechi tătare cu caracter preislamic, iar altele de origine religioasă, mai aproape de cântecele de influență turcească. „Refrenul ocupă în categoria cântecelor ocazionale un loc aparte și destul de important față de celelalte genuri. Aici refrenul pare să concentreze punctul culminant al conținutului printr-o accentuare obținută, fie prin repetarea ultimului cuvânt, fie prin indicarea esenței obiceiului la fiecare vers fie la terminarea strofei: Nawrez, Asuré, Şiyıldamay, Sarî eşkî; Şiyramazan.”¹²

Un demers editorial necesar

Din nota Editurii Kriterion, înțelegem importanța publicării unor astfel de studii folclorice despre minoritățile din România. „Prezența în Dobrogea, de peste opt secole, a unor comunități turce și tătare a oferit prilejul unor pasionați orientaliști să se aplece cu interes asupra modului de viață și a folclorului practicat de aceștia. În lipsa unor instituții culturale care să le teaurizeze creația orală, aceste mici enclave, aparținând lumii orientale, și-au păstrat folclorul și credința islamică în mijlocul unui folclor românesc bogat și a unei credințe ortodoxe practicate în aceeași arie geografică. Acest folclor arhaic, dar viu, s-a conservat de-a lungul timpului, s-a îmbogățit cu un repertoriu inedit fiind practicat de tătarii nogai și crimeeni, trăitori pe meleagurile Dobrogei... În condițiile globalizării, este greu să mai vorbim de culturi izolate, care își perpetuează nealterate tradițiile, obiceiurile, instituțiile. Obiceiurile înainte învățate și practicate dispar în bună parte, ștafeta nu se mai preia de către tineretul de azi, cu mult mai multe, variate și interesante prilejuri de petrecere a timpului”, susțin editorii,¹³ care nu au vrut să lase pradă neantului acest valoros material folcloric. În condițiile în care mulți tătari pleacă din România ori nu mai vorbesc limba lor maternă, acest volum contribuie la o anamneză, aducându-le aminte de obârșie, de limbă și de valorile spirituale care constituie reperele identitare, indiferent în ce colț al lumii se află. „A cerceta moștenirea trecutului reprezintă substanța oricărei culturi, iar scopul este să se restabilească legăturile cu predecesorii, să se perpetueze tradițiile între membrii comunității, să se stabilească comportamentul față de marile evenimente ale obștii, față de membrii familiei”, continuă aceeași editori.

10. Ibidem, p. 165. Şu Sale. Cântec de înmormântare bărbătesc. Ciocârlia de Jos (Medgidia - Dobrogea) Inf. Nurla Zeidula, 55 ani Cules: 2.10. 1957.

11. Ibidem, p. 169. Su Sela. Cântec funebru bărbătesc. Valea Neagră (Medgidia - Dobrogea) Inf. Menlibay Moharem, 63 ani. Cules: 1.05.1958.

12. Ibidem, p. 42.

13. Ibidem, p. 43.

Pledoarie pentru memoria colectivă

Volumul este util nu numai cercetătorilor interesați de interculturalitate sau de studiile etnologice, ci este și o sinteză a valorificării moștenirii culturale a tătarilor, una dintre cele mai mari etnii din Dobrogea care și-a lăsat amprenta în această zonă cu o bogată și variată matrice folclorică. Lecturând textele, identificăm reperele etnice ale unui neam sensibil, muncitor, cu dragoste de familie și de pământ, un popor care a resimțit din plin răsturnările destinului istoric și etnic. Cântecul religios, Ramazan Cirlari, dedicate Ramazanului, sunt dovada credinței islamice profunde, din care înțelegem că adevărata credință nu are nimic din fundamentalismul unor secte aducătoare de moarte în numele unor concepte ideologice. Sufletul credinciosului este deschis cerului, așteaptă mesajul de pace trimis de divinitate prin mesagerii săi, îngerii, iar simbolurile înaltului: pomii, păsările, sunt elementele osmozei, a legăturii dintre pământ și cer, pentru că în timpul

sărbătorii nu mai există granițe, sărbătoarea fiind o întrepătrundere a sacului în profan, după cum consideră și M. Eliade în cartea Sacrul și profan.

Concluzie

Folclorul tătar încă nu este suficient de bine explorat, de aceea metodele comparatistă și interdisciplinară, coroborate cu documentarea pe teren și cu studiile culturale din istoria și civilizația românească și cea otomană pot scoate la iveală multe particularități comune: motivul întemeierii unei localități prin raportare la real și legendar, evenimente provocate de interrelaționarea dintre tătari și români, care, deși au avut un trecut zbuciumat și dramatic, știu să trăiască în armonie, dovadă a toleranței și a spiritului pașnic al coexistenței. Volumul *Din folclorul muzical al tătarilor dobrogeni* este o cercetare importantă care dezvăluie o lume a spiritualității profunde a tătarilor, folclorul rămânând un tărâm inepuizabil și încă nu în totalitate cunoscut, dovadă a existenței arhetipurilor comune tuturor culturilor arhaice.

Evocări

Drumurile mării

Gelu CULICEA

Emanoil BUCUȚA (27 iulie 1887- 7 octombrie 1946) a fost scriitor, publicist, traducător, etnograf și bibliograf român. Va fi și redactor la revistele „Graiul Românesc” și „Boabe de Grâu”.

Lucrări publicate: Balcic, orașe și locuri de artă românești; Florile inimei, miniaturi, oglinzi, cântece de leagăn; Românii dintre Vidin și Timoc; Maica Domnului dela mare; Capra Neagră. Dintre volumele de eseuri și publicistică amintim: Crescătorul de șoimi; Pietre de vad, 4 volume. Drumurile Mării este publicat în Revista Fundațiilor Regale din februarie 1939. Vom reda în continuare câteva rânduri semnificative despre importanța

1894. Antet Carol I

Domnitorul Carol I în iarna 1877

Războiul de Independență din 1877

1900. Bricul Mircea

1914. Vizita regală la Constanța

domniei Regelui Carol I pentru România și mai ales pentru Dobrogea.

„Dacă ar fi să se scrie o cronică despre malul mării românești, Dobrogea ar avea locul cel dintâi privită ca însăși poarta noastră la apele cele mari. Lucrări de știință, lucrări de artă, lucrări de tehnică au stârnit și au ținut deopotrivă trează luarea aminte spre acest hotar mișcător de la Răsărit. Marea și-a ridicat pentru toată Țara linia albastră în zare. Cuvântul cel mai răsunător l-a avut Liga Navală. Ea a pus la cale o subscripție publică pentru un vas școală cu pânze, care să înlocuiască vestitul bric „Mircea”, ajuns un moșneag. Scopul și l-a îndeplinit. Noul bric „Mircea” a fost comandat de Ministerul Marinei înainte să se cunoască rezultatul subscripției, care a putut fi oprită la 5-6 milioane de lei, cât era îndeșulător ca să-i redea caracterul de manifestație de opinie publică. „Jurnalul de bord al lui Jean Bart” face parte din drepturile de mândrie ale bătrânului vas. Tot el a scris, cu puțin înainte ca și el să plece dintre noi, în cartea lui frumoasă ca un testament de marinar și de poet „Istoria unei corăbii

românești”, întâia monografie a unui vas al flotei noastre. (...) La marginea Constanței, între Tăbăcărie și Mamaia, Institutul hidro-biologic a putut să înzestreze pe lângă laboratoarele lui, colecția ornitologică, biblioteca, stațiunea de pescari și școala de pescărie, cu o secție căreia de mult îi duceam dorul: un aquarium. În felul acesta, casa albă de pe micul promontoriu, care era de atâtea ori întrebarea fără răspuns a tuturor plimbătorilor în goana autobuzelor spre plaja de la Mamaia, căpăta o întregire și o însemnătate nouă, tot atât națională cât și internațională.... Ne înjghebasem, noi de la noi, într-un fel de comisie din care făceau parte Jean Bart, amirali, naturaliști, urbaniști și colindam Constanța după un colț potrivit. Dorința de atunci s-a împlinit mai curată și mai întreagă decât o visam noi. (...) Ceva mai la mieznoapte, un lac pe care nimeni nu l-ar fi crezut unui așa de falnic rost a primit anul acesta cel mai mare număr de drage, de mașini și de ingineri, pomenit de Marea Neagră românească din cele mai harnice zile ale Constanței. Ceea ce este Constanța pentru flota

noastră de comerț trebuie să fie în cel mai scurt timp lacul Tașaul pentru flota de război. Vasele românești nu vor mai sta atunci înghesuite la un singur chei și sub toți ochii, prieteni și dușmani, ci se vor mișca în voie și la adăpost, în acest golf larg, privegheat de tunuri. Este ca încă o pafta de oțel cu meșteșugite încuietori care strânge mantia înstelată a mării de trupul țării. (...). Constanța însăși, portul de 60000 de suflete,

Nava Mircea astăzi

se simte fremătând de o viață nouă. Flota de comerț s-a îmbogățit în toamnă cu două din cele mai mândre vapoare de călători pe care le cunoaște Marea Neagră. Un doc plutitor i-a dat o capacitate de șantier după care suspină și de a cărui lipsă suspină de mult. Rezervorii, magazii și silozuri noi au făcut-o unul din cele mai puternice târguri de cereale și de petrol ale răsăritului. Datorită dezvoltării sporturilor de apă, Constanța a ajuns punctul terminus a tot felul de îmbarcații cu vâslă sau cu pânze, plecate de pe toată Dunărea, uneori tocmai din Germania și de obicei de pe latura românească a fluviului, prin Portița și de-a lungul coastei, până aici.(...). Nici o parte din pământurile neamului românesc nu este parcă atât de legată de ființa și de fapta regilor noștri ca Dobrogea și malul Mării Negre. Regele Carol I le-a câștigat cu sabia și le-a dat o capitală și un port European. Regina Elisabeta s-a așezat aici verile, ca să atragă aici lumea și prefacerile, așa cum le atrăsese și în jurul Peleșului; Regina Maria și-a zidit o casă albă, ascunsă între terase de flori și de izvoare, la golful Balcicului, unde a lăsat să i se aducă inima într-un paraclis bizantin, ca să bată de-a pururi cu tot acest pământ dobrogean.”

Cazinoul –brand de Constanța

Așteptând să i se arate splendoarea

Aurelia LĂPUȘAN

S-a scris mult, s-a scris mereu despre istoria Cazinoului. Scepticii i-au grăbit moartea, optimiștii l-au vrut cât mai repede renovat și funcțional. Fiecare primar al Constanței și-a legat într-un fel sau altul numele de această perla arhitecturală.

La data inaugurării primarul orașului era Virgiliu Andronescu. Așa îl prezintă fotografia din pliantul realizat cu ocazia deschiderii oficiale. În același pliant, pozează Jean Th. Ghica, prefectul județului, alături de chipurile arhitectului

Ministerului Domeniului, autorul proiectului lucrării, Daniel Renard. Apoi M. Frangulea, inginer-constructor, executantul lucrării, cinci medaliaone cu pozele lui George Danu, directorul Cazinoului, V. Hugo, pictor decorator, E. Prafer & D. Biller, furnizorii mobilierului. Fără fotografii sunt evidențiați Gr. Călinescu, arhitect, însărcinat cu conducerea lucrărilor suplimentare, V. Ștefănescu, arhitect, autorul scenei și al decorurilor. Pe o altă pagină, două fotografii: I. Haug, constructor în fier, Henrich Herdlicka, cel

care a executat ornamentațiile de sculptură. Mai aflăm că A.E.G., Societatea Generală Română de Electricitate pe acțiuni este furnizoarea corpurilor de iluminat de la Cazino, iar Hans Herzog&co din București, reprezentanții generali ai Casei Centralheizungswerke A.G.Viena, a executat instalația de încălzire centrală.

Iată reprodușă din același pliant de prezentare noua și moderna clădire a Cazinoului:

„Această impresionantă clădire, al cărui album îl prezintăm iubitorilor de artă, este situată pe malurile Mărei Negre, intrată în mare și apărată printr-un dig de peste 700 m lungime, care începe din cheiul portului până la hotelul << Carol 1 >>, e construită pe spesele comunei Constanța și costă aproape 1 300 000 lei.

Lucrarea e concepută întâia oară în 1906 de regretatul primar al Constanței, Ioan Bănescu, (care a înzestrat vechiul Tomis cu atâtea neprețuite lucrări de edilitate), în care scop însărcinând pe d. arhitect Antonescu, acesta a și făcut primele planuri al unui Cazino-teatru în stil pur Românesc. Acest proiect a și fost dat în întreprindere spre executare D-lui inginer M. Frangulea & Co. în Martie 1907.

În același an, după schimbarea regimului, venind în capul județului d. Scarlat Varnav, acesta a schimbat proiectul și a însărcinat pe d. arhitect Daniel Renard cu facerea noilor planuri, cari s-au și executat.

Această monumentală clădire, care decorează orașul Constanța, pe de o parte cu vedere spre mare, iar pe de alta spre frumosul parc și bulevardul << Elisabeta >>, va bine merita invidia altor orașe din streinătate, cu situațiuni similare.

Construcția edificiului, după noile planuri, s-a început în 1907 și s-a executat tot de antrepriza inginer M. Frangulea & Co., care după o muncă de 3 ani, având concursul devotat și bine-voitor al actualului primar Virgil Andronescu, s-a terminat în Iunie 1910, când s-a și dat în exploatarea

publicului.

O parte bine meritată de laude se cuvine și actualului prefect d. Jean Th. Ghica, care în scurt timp de când se găsește în capul județului, a dat tot sprijinul și a contribuit foarte mult pentru splendoarea acestui templu al artei.

Asemenea, o parte de cinstă se cuvine și răposatului primar Christea Georgescu și foștilor primari G. Boteanu și Mihail Koiciu cari, în timpul primariatului lor, au dat tot sprijinul pentru reușita acestei lucrări de artă.

Inaugurarea solemnă acestui măreț cazin s-a făcut în ziua de Sf. Maria, 15 August 1910.

Iată și încăperile ce cuprinde:

În etagiu: Splenditul salon de spectacole și dans, scara principală și vestibul, două camere de toaletă, scena, cabinele și foierul artiștilor, terasa dinspre mare și bulevard.

În parter: Vestibulul sălilor de joc și bibliotecă, sala de lectură, sălile de joc, sala restaurantului, bufetul, vestibulul scării de onoare, terasa spre mare și bulevard.

În subsol: bucătăria, diferite oficii, camera încălzitului central, depozitul de mobile etc.

Din Arhivele Primăriei rezultă că, de la început, făcută cu destinație culturală, de sală de spectacole, clădirea a fost cerută spre concesiune de mulți întreprinzători, printre care Jean Georges Carrot, din Paris, care-și motivează cererea astfel: „Îmi permit să remarc că această afacere, fiind în prezent nouă și fără precedent, ar fi periculos pentru municipalitatea Constanței de a arenda Cazinoul în condiții oneroase care ar putea să ofere orașului un avantaj imediat, dar care punând concesionarul în imposibilitatea de a-și ține angajamentele sau de a lucra în interesul afacerii, ar compromite succesul acestuia, bunul renume al Cazinoului”.

Că a avut încă din proiect destinație culturală o dovedește sala de spectacole amenajată după modelul celei din Bayreuth-Germania, teatrul lui Wagner.

Suflul românesc, simțul patriotic care animă autoritățile locale se vede evident în faptul că sunt preferate producțiile naționale. Astfel, Primăria face invitații speciale să concerteze pe scena Cazinoului profesorul Grigoraș Dinicu, de la catedra de vioară a Conservatorului București, și directorul de orchestră George Georgescu. „Subsemnatul George I. Georgescu, director de orchestră și absolvent al Conservatorului de muzică din București, mă ofer a aranja o orchestră de 16 persoane compusă din muzicanți cu specialități distinse în această artă pentru a cânta tot timpul sezonului de vară la Cazinoul din Constanța. Condițiuni generale: Programul concertelor zilnice precum și orele de cântat se vor fixa la deschiderea ofertelor și facerea contractelor; să mi se plătească voiajul personalului orchestrei dus-întors București-Constanța, să mi se permită să dau un beneficiu care va fi al meu; prețul angajamentului când

1910. Sala de teatru a cazinoului

acesta nu va trece de 3 luni va fi de 20.000 dintre care mi se va da avans 3500 lei și apoi voi primi pe fiecare lună câte 5500 lei.”¹

George Georgescu, dirijorul de renume mondial, era născut la Sulina, la 12 septembrie 1887, descoperit de Richard Strauss, cu un debut răsunător cu Orchestra Filarmonică din Berlin. Prezența la Constanța preceda revenirea sa definitivă în țară la conducerea Filarmonicii bucureștene, unde a stat 40 de ani.

Cu o zi înainte de inaugurare, pe scena proaspăt vopsită, un grup de profesori de la Conservatorul de muzică și artă dramatică din Iași și membri în orchestra Cazinoului constănțean susțineau un concert.²

În aceeași seară, pe aceeași scenă, actrița

1. Direcția județeană a Arhivelor Naționale, fond Primăria Constanța, dosar 36/1910, p.8

2. Direcția județeană a Arhivelor naționale, fond Primărie, dosar 36/1910, p 39

Aristizza Romanescu dădea un concert împreună cu nepoata sa, Doria Dimitriu.³

La inaugurarea Cazinoului, în ziua de 18 august 1910, s-au dat, în mai multe reprezentații, spectacolele trupei lui Al. Davilla: „Gringoire”, „Cântecul lebedei”, „Refugiul”. A fost prezent pe tot parcursul zilei principele Ferdinand.

Primăria aprobă un credit extraordinar de 600 lei pentru a plăti lui „Alexandru Pelizaru din București și personalului său pentru aranjarea atât a decorurilor cât și a luminilor cum și totul ce era necesar pentru spectacolele din 15,16, 17 și 18 august 1910, cu ocazia inaugurării Cazinoului comunal.”⁴

Sala de spectacole a Cazinoului a găzduit cele mai multe premiere, reprezentații de operă, operetă, concerte simfonice.

Din memoriile lui N. Niculescu-Buzău: „Spre a-și face reclamă, Cazinoul din Constanța, concesionat fraților de Marceaux, prevăzuse și program artistic, spectacole, serate, însărcinându-l pe Davilla cu organizarea lui. Restaurantul Cazinoului era faimos și se dădeau și concerte cu artiști români și străini. Dar concesionarii nu se bazau nici pe spectacolele de teatru sau pe concerte, nici pe restaurant, ci pe mesele de joc, pe chemin de fer, bacara etc. Se juca de dimineață până în zori. Mie mi-a prins bine stagiunea de la Constanța, mai ales că nu jucam în fiecare seară, ci cam de două ori pe săptămână, adeseori „Mache Somnambulul”. Fiecare actor, pe lângă leafă, avea și o diurnă acolo (...).”⁵

Valeria Mihail, absolventă a Conservatorului de pian din țară, născută la Constanța, susținea un concert în 1910, la Casino în beneficiul copiilor săraci. Profesorul Baston îi oferea pianul și tot sprijinul.⁶

În 1912, un grup de actori tineri ai Teatrului național începe seria spectacolelor românești cu piese antice în aer liber. Printre interpreți: Lucia Sturdza Bulandra, Tony Bulandra, Ronald Bulfinsky, formați la școala de teatru a lui Alexandru Davilla. Inițiativa aparține actriței Ortensia Brănescu-Achaune și unui grup de oameni de cultură dintre care fac parte Brătescu-Voinești și poetul Ion Minulescu.⁷ Piesa jucată

3. Direcția județeană a Arhivelor naționale, fond Primărie, dosar 36/1910, p 34

4. Direcția județeană a Arhivelor naționale, fond Primărie, dosar 1/19134, p.33

5. Niculescu-Buzău, „Suveniruri teatrale”, ESPLA, București, 1956, p. 156-171.

6. Direcția județeană a Arhivelor naționale, fond Primărie, dosar 36/1910, p 37

7. Berlogea, Ileana. Teatrul românesc. Teatrul universal. Confluențe, Editura Junimea, Iași, 1983, pag. 118.

la Mamaia, în aer liber, este „Ifigenia la Aulis”. Marea, în fundal, corturile de luptă ale grecilor pe plajă, costume fastuoase, încărcate de podoabe atrag publicul aflat la băi.

Și în vara lui 1915 Cazinoul, concesionat Societății Marilor Stabilimente din Paris, avea contract cu Alexandru Davilla. Cele două trupe încropite de valorosul om de teatru erau profilate pe dramă și comedie, având cap de afiș pe Tony Bulandra și, o lună mai târziu, pe N. Leonard. Se pare că pentru acest cântăreț de operetă constănțenii au avut o dragoste aparte căci multe au fost gesturile de binefacere datorite marelui solist român!

Spectacolele aveau loc zilnic, în matineu și seara, alternativ dramă, comedie, operetă, totdeauna cu săli pline, cu o afluență de public eterogen, predominând, totuși, localnicii. O reclamă apărută în ziarul local: „La 15 iunie a.c. (1915), deschiderea stagiunii teatrului. Director - Alexandru Davilla. Comedii. Operete. Opere. Feerii. Concerte clasice. Șezători literare. Baluri de 2 ori pe săptămână. Baluri pentru copii. Serbări artistice. Alphonse Heitz, antreprenor al Cazinoului”. Pentru elevi, antreprenorul oferise gratuit câte 4 bilete la fiecare reprezentație.

În același sezon concertau zilnic două orchestre de foarte bună calitate, una semisimfonică și cealaltă o Damenkapelle vieneză. Ca și Maria Blitzner din Sonnenburg, în urmă cu cinci decenii, una din membrele formației cânta la harpă, un instrument rar folosit la timpul acela.

Anul următor, pe scena Cazinoului se prezenta Traviata, într-o distribuție de zile mari, avându-l la pupitrul orchestrei pe Egizio Massini, care a dirijat fără partitură, fapt petrecut pentru prima dată la Constanța.⁸

1916. „Deschiderea Cazinoului”. „Duminică 3 aprilie, a avut loc deschiderea cazinoului comunal, la orele 5 după amiaza. Lume multă și aleasă O impresie deosebită a făcut vizitatorilor felul cum se înfățișează localul. În urma măsurilor luate de noua direcțiune, totul se prezintă în sezonul acesta în condițiuni mult mai bune ca în trecut. Curățenia și gustul și-au dat mâna ca să facă din cazin un splendid local de distracție. Fiindcă deocamdată jocul de bulă nu funcționează, sala rezervată de obicei acestui joc a fost prefăcută într-o imensă sală de consumație, amenajată cu multe sacrificii. Această măsură excelentă remediază neajunsul faptului că din pricina timpului cam răcoros, numeroși vizitatori ai cazinoului nu se pot folosi

de terasă. Barul american de asemenea și-a schimbat radical înfățișarea, introducându-se numeroase inovațiuni, care te fac să crezi, când intri într’însul, că te afli într’un local de lux al cine știe cărui mare oraș european. În marea sală de consumațiune cântă orchestra artistului Emilian Gheorghiu, care de la primele bucăți executate a atras în chip deosebit atențiunea publicului. S’au cântat bucăți din repertoriul clasic și din cel modern, cu o artă desăvârșită. Elementele din care e alcătuită această orchestră, în special violoncelul, sunt excelente. Acela care a făcut senzație însă este însuși conducătorul, al cărui arcuș minunat vrăjește pe ascultători. Deși încă tânăr, de curând eșit din conservator, el nu este un necunoscut. Cu ocaziunea audițiilor muzicale ale conservatorului, toate gazetele bucureștene au vorbit de dânsul cu mari laude. Temperamentul de care dă dovadă și tehnica lui desăvârșită fac din artistul Emilian Gheorghiu un artist în toată puterea cuvântului. Direcțiunea alegându-l a

1910. Interior Cazinou

avut o mână fericită. Seară, după seară, în sala de spectacole au fost proiecțiuni cinematografice, la care a asistat un public numeros”.⁹

Câteva zile mai târziu, în aceeași publicație: „Numărul vizitatorilor Constanței în zilele din urmă a crescut considerabil. Pricina a fost faptul că dânsii au putut să se folosească de cele trei zile de sărbătoare care au căzut una după alta. Direcțiunea cazinoului a făcut toate sacrificiile, ca partea distractivă să mulțumească pe deplin publicul. De aceea pe lângă obișnuitele ședințe de cinematograf și pe lângă numerele de varietate, a mai făcut pentru serile acestea trei achizițiuni prețioase. Una dintre ele este artistul Niculescu-Buzău, cu repertoriul său de cuplete. Spectatorii au petrecut de minune cu verva și cu umorul acestui artist. Cupletele sale pline de spirit și de actualitate i-au format un fel de specialitate în

8. Ionescu, Nicolae, Euterpe la Tomis, p.43.

9. Sirena, Anul 1 nr. 2, 4 aprilie 1916 pg. 3

care este de neîntrecut. Nenumăratele aplauze și chemările repetate, cu care publicul a ținut să arate cât de gustat este talentul lui Niculescu-Buzău dovedesc că alegerea direcțiunii a fost cum nu se poate mai nimerită. A doua achiziție este aceea a micii trupe de comedie, condusă de d-nii Mărculescu și I. Niculescu și din care face parte și d-ra Valeria Salater, o artistă de mare merit.¹⁰

Din același an se păstrează în presă o reclamă a "cazinoului comunal, perla Mării Negre, sub directa conducere a Societății Marilor stabilimente din Constanța.

Orchestra și cinematograful, diferite distracțiuni, baluri de copii, serate dansante, cofetărie five o'clock.¹¹

În octombrie 1933, presa susținea ideea ca imobilul să fie deschis și în extrasezon. "Multe motive militează pentru aceasta. Cazinoul ar atrage vizitatori și în timpul iernii și mai ales de sărbători, dând orașului o înviorare economică:

1910. Interior Casino

Constanța este foarte mult cercetată în timpul iernii de multe vapoare care încarcă și descarcă marfurile aici, Dunărea fiind înghețată. Comuna și statul și-ar asigura noi venituri pentru asistența publică și spitale.¹²

Abia terminat războiul care a adus în țară cizma sovietică, ziariștii tratează problema Cazinoului comunal. "Această perlă era centrul de recreație a celor mai mulți vizitatori ai Constanței în timpul verii, veniți de mai multe ori și din statele vecine României, ca să petreacă ore plăcute, la cazinou. Pe lângă aceasta, era și o sursă bună de venituri pentru primărie și cetățeni, căci concesionarii cazinoului plăteau primăriei o cotă parte din câștig, iar vizitatorii, în cea mai mare parte, oameni bogați, lăsau câștiguri însemnate

întreprinderilor comerciale și cetățenilor urbei noastre. A început al doilea război mondial. La venirea armatelor hitleriste în Constanța, Cazinoul a fost rechiziționat de comandamentul german, pentru a fi transformat în dormitoare și bucătării, după ce, mai întâi acest comandament avusese grijă să "ascundă" picturile și celelalte obiecte de preț de teama bombardamentelor. În timpul războiului, Cazinoul a avut prea puțin de suferit din cauzele inerente ale războiului. (...)

Acum, această frumoasă podoabă a Constanței se află într-o complectă stare de păcăgînire. Nu s-a făcut în exterior nici cea mai mică reparație, măcar aceea de a astupa găurile de pe pereți provenite de schije. În interior, nici o curățenie. S-au furat în ultimul timp parchetul de pe jos, cele câteva fotolii cari mai rămăseseră, o bună parte din instalația electrică și ornamentele din scenă de la sala de spectacol. De asemeni plușul care împodobește lojile.

Aceasta din două motive: În primul rând pentru că nu s-a avut grijă ca în locul geamurilor de la uși și ferestre să bată scânduri, iar în al doilea, nici până în ziua de azi, Cazinoul nu e păzit de nimeni, nici ziua și nici noaptea...

E incontestabil, că reparațiuni radicale nu se pot face azi, din cauza lipsei și a scumpetii unora din materiale. Dar, se impune, ca cel puțin Primăria să ia măsurile necesare pentru conservarea Cazinoului, în starea în care se găsește azi.¹³

A mai trecut un deceniu și abia în 1958, Cazinoul a fost redat circuitului turistic având la parter restaurant și bar, iar la etaj sala de spectacole.

În 1976 s-a încheiat restaurarea Cazinoului, operație efectuată de Antrepriza de construcții ONT Litoral. Lucrările au durat doi ani. Au fost consolidate structurile de rezistență, au fost renovate fațadele vizibile dinspre mare sau de pe uscat, ca și terasele, iar refacerea spațiilor interioare s-a încheiat cu dotarea întregului Casino cu mobilier nou, cu covoare noi, cu candelabre noi - 27 la număr, cel mai mare având înălțimea de 7 metri și diametrul de 3 metri și jumătate. Frescele și vitraliile au fost executate de artiști plastici din Constanța și București.¹⁴

Mă întreb ca orice constănțean care tânjește după farmecul orașului de odinioară, cum vor mai consemna cronicarii povestea cea nouă a Cazinoului? Și cum va arăta el la mult așteptata reînnoire?

10. Sirena, Anul 1 nr. 29, 24 aprilie 1916

11. Sirena, 1, nr.1, 1 aprilie 1916, p.1

12. Farul, seria III, anul I, nr.19, 1 octombrie 1933, p.4.

13. Cuget Liber, 26 martie 1947, pag. 2.

14. Almanah Flacăra, 1989, pag.33.

Desen de artistul plastic Vasile Jurje

Foto: Mariana TUDORACHE

